

HET MYSTERIE VAN HET LIJDEN

Het mysterie van het lijden

Waar is God als het leven moeilijk is?

Geheimen van de Bijbel
Rudi Hakvoort

Voorhoeve

Rudi Hakvoort

Het mysterie van het lijden

Waar is God als het leven moeilijk is?

© 2008 Uitgeverij Voorhoeve
Postbus 5018, 8260 GA Kampen
www.kok.nl

De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan De Nieuwe Bijbelvertaling,
© Nederlands Bijbelgenootschap 2004.

Omslagontwerp: Douglas Design
ISBN 978 90 297 1913 1
NUR 707

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – electronic, mechanical, photocopy, recording or any other – except for brief quotations in printed reviews, without the prior written permission of the publisher.

Inhoud

Het probleem	1	Waarom?	9
	2	Alles kent zijn tijd	13
De kaders	3	Hoe het begon	17
	4	Het verloren paradijs	21
	5	De leeuw brult	25
	6	Over waarheid en leugen	29
Het lijden van Job	7	Wedden dat...	33
	8	Vragen zonder antwoord	37
	9	Waar bent u, God?	41
	10	Waar was je, mens?	45
Naar de kern	11	Het geheim van het heiligdom	49
	12	Van paradijs naar woestijn	53
	13	Het grootste waarom	57
	14	Bang als de dood	61
Meer dan lijden	15	Goudkoorts	65
	16	Op de weegschaal van de hoop	69
	17	Als iemand lijdt...	73
	18	De eenzame duif	77
Door lijden heen	19	De machtige adelaar	81
	20	De tranen gedroogd	85
	21	Donkere dalen en groene weiden	89
	22	Uit het dal, naar de top	93

Voorwoord

Waar is God als het leven moeilijk is? Helaas, dit is geen kennisvraag die in een encyclopedie kan worden opgezocht. Dan zou het simpele antwoord misschien zijn: gewoon, in de hemel – als hij bestaat. Nee, het is een existentiële vraag. Een vraag die in de dieptepunten van het leven vanzelf opkomt. De vraag drukt vertwijfeling uit: waarom, God, gebeurt dit? En misschien ook wel een zoeken: God, waar bent u? Kunt u niet ingrijpen?

Eigenlijk gaat dit boek over twee vragen. De eerste is waarom het leven zelf vol moeilijkheden is. Waarom is er lijden? Waarom ziekte en dood? Waarom zijn er overstromingen en aardbevingen? Waarom gaan relaties stuk en verpesten wrok, jaloezie en haat zoveel levens?

De tweede vraag gaat nog verder. Als God bestaat, als hij zo machtig en zo liefdevol is, waarom laat God ons dan zo tobben? Waarom grijpt hij niet in en brengt hij verandering, nieuw leven, hoop...

Als de bijbel inderdaad een boodschap van God bevat, zoals christenen geloven, dan moeten er ook antwoorden op deze vragen in staan. De bedoeling van dit boek is om de lezer op een zoektocht hiernaar mee te nemen.

Aangezien de bijbel oorspronkelijk in het Hebreeuws (het oude testament) en het Grieks (het nieuwe testament) is geschreven, wordt gebruik gemaakt van vertalingen. De bijbelgedeelten in dit boek zijn afkomstig uit *De Nieuwe Bijbelvertaling*.

1

Waarom?

Inleiding

Waarom? Dit enkele woord weerspiegelt een van de diepste vragen van mensen. Waarom zijn er aardbevingen en overstromingen? Waarom gebeuren er rampen die duizenden mensen het leven kosten en tienduizenden hulpbehoevend achterlaten? Waarom is er kwaad en lijden in de wereld, waarom ziekte en oorlog? Waarom is er pijn en zoveel verdriet? Dit zijn vragen van alle tijden. Lees maar mee met Habakuks aanklacht van God.

Tijd & plaats

Habakuk leefde in de zevende eeuw voor Christus in het koninkrijk Juda (met de hoofdstad Jeruzalem). Het zustervolk Israël in het noorden was inmiddels door Assyrië overwonnen en het land veroverd. Habakuk profeteert nu over een opkomende bedreiging voor Jeruzalem: de Babyloniërs.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Habakuk 1:1-2:1

Profetie; visioen van de profeet Habakuk. Hoe lang nog, HEER, moet ik om hulp roepen en luistert u niet, moet ik 'Geweld!' schreeuwen en brengt u geen redding? Waarom toont u mij dit on-

heil en ziet u zelf de ellende aan? Ik zie slechts verwoesting en geweld, opkomende twist en groeiende tweedracht. De wet wordt ondermijnd, het recht krijgt niet langer zijn loop, de wettelozen

verdringen de rechtvaardigen, het recht wordt verdraaid.

Kijk naar de volken, let goed op, jullie zullen verbaasd zijn en verbijsterd! Er gebeurt iets, nog tijdens jullie leven, iets zo uitzonderlijks dat je het niet zult geloven als het je wordt verteld. Ik laat de Chaldeeën komen, dat grimmige, onstuimige volk, dat de hele aarde doorkruist om anderen woonplaatsen te bezetten. Geducht en gevreesd is het, het stelt zijn eigen wet, vertrouwt op eigen macht. Sneller dan panthers zijn hun paarden, feller dan wolven in de avond. Hun ruiters komen aangestormd, van verre vliegen ze aan, als arenden duiken ze op hun prooi. Dat hele volk komt aangestormd, met geweld rukt het op; onstuitbaar als de oostenwind maakt het gevangenen, als zandkorrels zo veel. Met koningen drijft het de spot, met aanvoerders speelt het een spel, om vestingen lacht het: het werpt wat aarde op en neemt ze in. Dan trekt de wind verder en waait voorbij. Boeten zal hij die van zijn kracht zijn god maakt.

Bent u, HEER, niet altijd mijn God, mijn Heilige geweest? Wij zullen toch niet sterven? Om het vonnis te voltrekken, HEER, hebt u de Chaldeeër opgeroepen, u hebt hem ertoe bestemd, o Rots, om ons te straffen. Uw ogen zijn te zuiver om het kwaad te kunnen aanzien, de ellende te kunnen verdragen. Waarom dan verdraagt u deze trouwelozen, zwijgt u, nu de wetteloze verslindt wie rechtvaardiger is dan hij? Als vissen in de zee maakt u de mensen, als kruipende dieren zonder leider. De Chaldeeër slaat ze allemaal aan de haak, sleept ze mee in zijn net, verzamelt ze in zijn fuik. Daarom is hij blij en vrolijk, brengt hij offers aan zijn net, brandt hij wierook voor zijn fuik, alles voor een vette buit, een overvloedig maal. Mag hij maar doorgaan zijn netten te legen, meedogenloos volken blijven vermoorden?

Ik ga nu op mijn wachtpost staan, betrek mijn post op het bolwerk, kijk uit om te zien wat de HEER mij zal zeggen, wat hij mij antwoordt op mijn verwijt.

Toelichting

Waarom luistert u niet? Ziet u niet wat er allemaal gebeurt? De profeet slingert zijn vragen naar de hemel. Maar het blijft

stil. Wat is er over van Juda's droom over vrede? Heel weinig. Er is ruzie en twist. Geweld en machtsmisbruik. Dit kan toch niet Gods bedoeling zijn? De maatschappij is ontaard. Jeruzalem wordt geregeerd door egoïsme en onderdrukking. Waar is God nu? Waarom grijpt hij niet in?

Dan komt Gods antwoord aan Habakuk: Hij kondigt vreemde legers aan. Ze staan voor de deur, gereed om Jeruzalem in te nemen en het met de grond gelijk te maken. God zal Jeruzalem eens een lesje leren. Daarvoor heeft hij de Chaldeeën uitgekozen. Een eigengereid en hoogmoedig volk, nog wettelozer dan wat Habakuk bij volksgenoten ziet en wreder dan enig ander volk. Als een arend zal het zich op Jeruzalem storten. Als een stormwind huishouden en verder trekken.

Habakuk begrijpt het niet. Jawel, er is zonde geweest. Dingen zijn niet altijd even goed gegaan. Maar moet God dan echt de Chaldeeën sturen? Hoe kan zo'n heilige, goede God nou gebruikmaken van zulke slechte en gewetenloze legers? Gods ogen zijn toch te zuiver om het kwaad te kunnen aanzien, om de ellende te kunnen verdragen? Waarom doet God dit? Habakuk begrijpt het niet. Hij heeft geen verklaring. Niet voor het onrecht in Jeruzalem. En niet voor de afwezigheid van God.

Als het nachtelijke duister valt, beklimt de oude profeet zijn wachttorens. Niet om de lichtpuntjes aan de andere kant van de stadsmuren te bestuderen, die de aanwezigheid van de belegeraars verraden. Maar om omhoog te kijken. Of God misschien een antwoord op zijn vragen heeft. Want waarom gebeurt dit allemaal in Godsnaam? Waarom laat hij het toe?

Noten

Profetie: Een profetie is een boodschap van God die via een 'profeet' bij mensen komt. Behalve een waarschuwing bevat het vaak ook een voorzegging van de toekomst.

Visioen: Een visioen betreft gebeurtenissen die een profeet ziet. Het kan daarbij (zoals hier) bijvoorbeeld gaan om toekomstige gebeurtenissen.

Geweld ... onheil: Habakuk ziet allerlei kwaad bij zijn volksgenoten. Hij vraagt zich af waarom God dat allemaal toelaat zonder in te grijpen.

Kijk: In het visioen begint hier het antwoord van God. God richt Habakuks blik op andere volken dan Juda. Door deze legers heen zal hij Juda gaan oordelen, zegt God.

Chaldeeën: Bedoeld wordt het volk van de Babyloniërs. Dit 'herleefde' in 625 v.Chr. en trok snel de wereldmacht naar zich toe. In 605 voor Christus overwon de jonge Babylonische koning Nebukadnezar de farao van Egypte in de beroemde slag bij Karkemis, waarna hij snel een bedreiging voor de omliggende volken werd. Al in 597 v.Chr. werd Jeruzalem voor de eerste keer belegerd en ingenomen. In 586 v.Chr. zou Jeruzalem definitief voor de Babylonische legers vallen.

Oostenwind: De Chaldeeën kwamen uit het oosten. Van daaruit is Juda onder de voet gelopen en daarheen zijn ze ook in gevangenschap weggevoerd.

Bent u, Heer: Hier begint de profeet weer te spreken. Habakuk verbaast zich erover dat God Juda gaat oordelen door een volk dat nog veel wreder en goddelozer is dan Juda.

Trouwelozen ... wetteloze: Hoe kan een heilige God de wreedheid van de Chaldeeën tolereren? Hoe kan hij toestaan dat zo'n slecht volk Juda binnenvalt? Hoe kan hij hen nu in zijn plannen gebruiken?

Wachtpost: Toren in de stadsmuur waar de wachters (vooral 's nachts) de omgeving in de gaten hielden.

Gespreksvragen

- (1) Wat zijn de grootste 'waarom'-vragen uit de geschiedenis? Ken je ook 'waarom'-vragen vanuit je eigen leven? Welke zijn voor jou indringender?
- (2) Waarom stellen mensen de 'waarom'-vraag vooral aan God? Is het redelijk om God voor de antwoorden verantwoordelijk te houden?

2

Alles kent zijn tijd

Inleiding

De ‘waarom’-vraag vormt een onderdeel van de nog veel omvangrijkere vraag naar de zin van het leven. Wat is het doel van ons bestaan? Wat is de zin van het leven? Of misschien treffender: de zin van de dood? Ook deze vragen zijn al heel oud. Grote denkers hebben zich afgetoed om antwoorden te vinden. Ook enkele bijbelschrijvers.

Tijd & plaats

Het boek Prediker is door een zoon van koning David geschreven. Velen denken daarbij aan koning Salomo, volgens de bijbel niet alleen de rijkste man ooit maar ook de meest wijze en verstandige. Was hij zo rond 950 voor Christus in staat om de diepste vragen van het leven te beantwoorden?

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Prediker 3:1-15

Voor alles wat gebeurt is er een uur, een tijd voor alles wat er is onder de hemel. Er is een tijd om te baren en een tijd om te sterven, een tijd om te planten en een tijd om te rooien. Er is een tijd om te doden en een tijd om te helen, een tijd om af te breken en een

tijd om op te bouwen. Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen, een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen. Er is een tijd om te ontvlammen en een tijd om te verkillen, een tijd om te omhelzen en een tijd om af te weren. Er is een tijd om te zoeken

en een tijd om te verliezen, een tijd om te bewaren en een tijd om weg te gooien. Er is een tijd om te scheuren en een tijd om te herstellen, een tijd om te zwijgen en een tijd om te spreken. Er is een tijd om lief te hebben en een tijd om te haten. Er is een tijd voor oorlog en er is een tijd voor vrede. Welk voordeel heeft de mens van alles wat hij met zijn gezwoeg tot stand brengt?

Ik heb gezien dat het een kwelling is, die hem door God wordt opgelegd. God heeft alles wat er is de goede plaats in de tijd gegeven, en ook heeft hij de mens inzicht in de tijd gegeven. Toch kan de

mens het werk van God niet van begin tot eind doorgronden. Ik heb vastgesteld dat voor de mens niets goeds is weggelegd, behalve vrolijk te zijn en van het leven te genieten. Want wanneer hij zich aan eten en drinken te goed doet en geniet van al het goede dat hij moeizaam heeft verworven, is dat een geschenk van God. Alles wat God doet, zo heb ik vastgesteld, doet hij voor altijd. Daar is niets aan toe te voegen, daar is niets van af te doen. God doet het zo opdat wij ontzag voor hem hebben. Wat er is, was er al lang; wat zal komen, is er altijd al geweest. God haalt wat voorbij is altijd weer terug.

Toelichting

Voor alles wat er gebeurt is er een tijd, zegt Prediker. Er is een tijd voor vreugde. Maar ook een tijd voor verdriet. Een dag om enthousiast te worden, maar ook een moment om het vuur weer te laten doven en te verkillen. Dagen van blijdschap en dansen wisselen perioden van teleurstelling en rouw af. Er zijn tijden om op te bouwen, om nieuwe dingen te beginnen. Maar altijd komt weer het moment om de deur te sluiten en de sleutel uit het slot te halen en weg te gooien. Sterren rijzen omhoog, mensen schitteren. Maar tenslotte vervaagt hun glans en verdwijnen ze in de vergetelheid.

Zoals ieder mens ooit geboren is, zo bepalen de natuurwetten ook onherroepelijk dat eens de dag van het laatste afscheid komt. Zoals iemand geboren is, zo keert hij tot stof terug – met lege handen. Lijden en dood maken een vast onderdeel uit van deze eeuwige cyclus die de mens gevangen houdt. Er is blijd-

schap als een baby het levenslicht ziet. Er is droefheid als de kist langzaam het vochtige graf inzakt.

Waarom deze eeuwige kringloop? Wat schieten we er eigenlijk mee op? Het is een kwelling om in het tijdelijke gevangen te zijn. Wij, mensen, hebben inzicht in de tijd, zegt Prediker. Vanbinnen hunkeren we naar het eeuwige, het blijvende. Maar onze lichamen beperken onze afdruk in de wereld tot een kleine honderd jaar – als we sterk zijn tenminste, want voor velen duurt het korter.

Prediker stelt de vraag. Maar hij vindt onder de hemel geen antwoord. *Carpe diem*, pluk de dag, is wat de wereld hem toeschreeuwt. Maar daar bovenuit ontwaart hij God als degene die deze kringloop instandhoudt. God zit aan de knoppen en haalt terug wat voorbij gegaan is. God heeft de regie. Hij heeft de kringloop zo ontworpen.

Maar als God de regie heeft, wat bedoelt hij daar dan mee? Wat is de zin der dingen? Teleurgesteld concludeert Prediker dat mensen zijn werk niet kunnen doorgronden. Binnen het aardse bestaan blijven de grote vragen van leven en dood onbeantwoord. We kunnen alleen ontzag hebben voor de Ontwerper...

Noten

Onder de hemel: Deze uitdrukking komt verschillende malen in het boek Prediker voor. Het is alsof Prediker een wetenschappelijk onderzoek doet binnen het bereik van het observeerbare. Hij probeert te begrijpen waarom het leven op aarde is zoals het aan ons voorbijtrekt.

Voordeel: Prediker is op zoek naar de zin der dingen, het doel van het menselijke bestaan. Hij constateert dat het leven uit veel ‘zwoegen’ bestaat, maar vraagt zich af wat daar eigenlijk tegenover staat.

Kwelling: Voor Prediker zijn de zinvragen een kwelling. Hij vindt geen tijdoverstijgende antwoorden op zijn vraag naar het doel van het leven in de voortdurende kringloop van het tijdelijke.

Inzicht in de tijd: In tegenstelling tot dieren heeft de mens besef van tijd en tijdelijkheid. Diep vanbinnen hunkert ieder mens naar iets dat

blijft, iets eeuwigs. Dat verlangen komt volgens Prediker van God.

Het werk van God: Bedoeld wordt Gods plan met mensen. De vraag waarom God mensen op een door ruimte en tijd gekenmerkte aardbol heeft neergezet, blijft voor Prediker onbeantwoord.

Behalve vrolijk zijn: Zolang Prediker zijn onderzoek beperkt tot wat er ‘onder de hemel’ is, dus Gods eventuele bestaan er niet bij betreft, lijkt geen andere conclusie mogelijk dan maar gewoon van het leven te genieten. Een ander doel kan hij niet ontdekken.

God haalt wat voorbij is altijd weer terug: De mens lijkt gevangen in de kringloop van het leven: opgaan, blinken, verzinken. God heeft het menselijke bestaan in deze eeuwige cyclus verankerd.

Gespreksvragen

- (3) Denk je wel eens na over de zin van het leven? Wat zou jouw antwoord zijn op Predikers vraag naar de zin hiervan? Of is geen antwoord mogelijk en zijn wij slechts het product van toeval en noodlot?
- (4) Prediker ontdekt in zijn hart een zoeken naar het eeuwige. Hoe zou het komen dat mensen op zoek gaan naar religie en spiritualiteit? Geeft onze samenleving voldoende antwoord op de zinvragen?

3

Hoe het begon

Inleiding

De antwoorden op de grote vragen van het leven zijn niet eenvoudig te vinden. Wel geeft de bijbel een aantal kaders waarbinnen zulke antwoorden zich bevinden. Als eerste de oorsprong van de wereld. De bijbel gaat ervanuit dat God de aarde heeft gemaakt. En dat in het begin alles nog ‘goed’ was.

Tijd & plaats

Het boek Genesis is het eerste boek van de bijbel. Het onderstaande gedeelte vormt zelfs het begin van de bijbel – pagina 1 zogezegd. Volgens de traditie is het scheppingsverhaal door Mozes opgeschreven, op basis van nog oudere bronnen die hem ter beschikking stonden. Genesis vormt daarmee het oudste verslag van de oorsprong van de wereld.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Genesis 1:1-2:2

In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed, maar Gods geest zweefde over het water. God zei: ‘Er moet licht komen,’ en er was licht. God zag dat het licht goed was, en hij scheidde het licht van

de duisternis; het licht noemde hij dag, de duisternis noemde hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag. God zei: ‘Er moet midden in het water een gewelf komen dat de watermassa’s van elkaar scheidt.’ En zo gebeurde het. (...) Het werd

avond en het werd morgen. De tweede dag.

God zei: 'Het water onder de hemel moet naar één plaats stromen, zodat er droog land verschijnt.' En zo gebeurde het. (...) En God zag dat het goed was. God zei: 'Overal op aarde moet jong groen ontkiemen: zaadvormende planten en allerlei bomen die vruchten dragen met zaad erin.' En zo gebeurde het. (...) En God zag dat het goed was. Het werd avond en het werd morgen. De derde dag.

God zei: 'Er moeten lichten aan het hemelgewelf komen om de dag te scheiden van de nacht. Ze moeten de seizoenen aangeven en de dagen en de jaren, en ze moeten dienen als lampen aan het hemelgewelf, om licht te geven op de aarde.' En zo gebeurde het. (...) En God zag dat het goed was. Het werd avond en het werd morgen. De vierde dag.

God zei: 'Het water moet wemelen van levende wezens, en boven de aarde, langs het hemelgewelf, moeten vogels vliegen.' En hij schiep de grote zeemonsters en alle soorten levende wezens waarvan het water wemelt en krioelt,

en ook alles wat vleugels heeft. En God zag dat het goed was. (...) Het werd avond en het werd morgen.

De vijfde dag.

God zei: 'De aarde moet allerlei levende wezens voortbrengen: vee, kruipende dieren en wilde dieren.' En zo gebeurde het. God maakte alle soorten in het wild levende dieren, al het vee en alles wat op de aardbodem rondkruipt. En God zag dat het goed was.

God zei: 'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.' God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen. (...) En zo gebeurde het. God keek naar alles wat hij had gemaakt en zag dat het zeer goed was. Het werd avond en het werd morgen.

De zesde dag.

Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid. Op de zevende dag had God zijn werk voltooid, op die dag rustte hij van het werk dat hij gedaan had.

Toelichting

In zeven dagen is het volgens de bijbel gebeurd. Drie dagen waren nodig voor het toebereiden van de levensruimten voor mens en dier, drie dagen voor het vullen daarvan met hemellichamen, dieren en mensen. Tenslotte volgde een rustdag. Zeven dagen in totaal.

Op dag 1 schiep God het licht, op dag 4 de lichtdragers: zon, maan en sterren. Op dag 2 scheidde God de dampkring van de zee, beide gekarakteriseerd door water. Op dag 5 werd de lucht gevuld met vogels en het oppervlaktewater met vissen en zeedieren. Op dag 3 ontstond het droge, met de begroeiing van planten. Op dag 6 werden de landdieren gemaakt, met als hoogtepunt de mens.

Nu, de mens was iets bijzonders. Hij mocht als het evenbeeld van God over de aarde regeren. Het lijkt wel alsof God een beetje troonsafstand deed. De mens mocht in zijn plaats over de aarde heersen...

Als een terugkerend refrein vermeldt de schrijver dat God elke dag zijn scheppingswerken beoordeelde. Zonder uitzondering was het steeds allemaal goed. En aan het eind, als het werk voltooid is, staat er zelfs dat het zeer goed was. Ziehier, de perfecte wereld! Alles goed, alles mooi. Alles geordend volgens Gods plan. Geen lijden en dood. En zelfs nog geen tijdelijkheid en vergankelijkheid. Met als kroon de mens, die mocht heersen en van alle goeds dat God gemaakt had mocht genieten. Zo begon het. Maar zo zou het niet blijven...

Noten

In het begin: De bijbel noemt geen datum en tijd voor de schepping, maar alleen dat er een begin is geweest. Er was blijkbaar een moment dat er nog geen aarde was. De kringloop van het leven die Prediker beschreef, is dus niet helemaal eeuwig.

Gods Geest: Dit is de heilige Geest, één van de drie personen van de drie-enige God.

Gewelf: Op de tweede scheppingsdag heeft God het water beneden

(zeeën, meren en rivieren) gescheiden van het water in de lucht (wolken en dampkring).

Lichten aan het hemelgewelf: Bedoeld worden zon, maan en sterren.

Evenbeeld: Dat de mens het evenbeeld van God is heeft te maken met zijn positie op aarde. De mens heeft van God gezag verkregen om namens hem over de aarde te regeren.

Op ons lijken: Niet alleen uiterlijk leek de eerste mens op God, maar ook innerlijk. De kenmerken van Gods wezen, zoals goedheid en eerlijkheid, werden (toen) in hem weerspiegeld.

Gespreksvragen

- (5) Wat betekent het terugkerende refrein dat alles ‘goed’ was? Zouden de eerste mensen ook hebben nagedacht (of misschien wel: getobd) over zinvragen zoals ‘waarom bestaan we’?
- (6) In hoeverre kunnen wij God verantwoordelijk houden voor wat wij, mensen, van de aarde hebben gemaakt?

4

Het verloren paradijs

Inleiding

Als God de aarde goed heeft geschapen, wanneer is het dan mis gegaan? Het onderstaande verhaal maakt duidelijk dat lijden en dood (tenminste grotendeels) aan de mens zelf te danken zijn.

Tijd & plaats

We verplaatsen ons naar het begin van de menselijke geschiedenis. Na de schepping van de wereld, zo vermeldt de bijbel, heeft God een prachtige hof gemaakt, het paradijs. Daarin mocht het eerste mensenpaar, Adam en Eva, wonen.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Genesis 3:1-23

Van alle in het wild levende dieren die God, de HEER, gemaakt had, was de slang het sluwst. Dit dier vroeg aan de vrouw: 'Is het waar dat God gezegd heeft dat jullie van geen enkele boom in de tuin mogen eten?' 'We mogen de vruchten van alle bomen eten,' antwoordde de vrouw, 'behalve die van de boom in het midden van de tuin. God heeft ons ver-

boden van de vruchten van die boom te eten of ze zelfs maar aan te raken; doen we dat toch, dan zullen we sterven.' 'Jullie zullen helemaal niet sterven,' zei de slang. 'Integendeel, God weet dat jullie de ogen zullen opengaan zodra je daarvan eet, dat jullie dan als goden zullen zijn en kennis zullen hebben van goed en kwaad.'

De vrouw keek naar de boom. Zijn vruchten zagen er heerlijk uit, ze waren een lust voor het oog, en ze vond het aantrekkelijk dat de boom haar wijsheid zou schenken. Ze plukte een paar vruchten en at ervan. Ze gaf ook wat aan haar man, die bij haar was, en ook hij at ervan. Toen gingen hun beïden de ogen open en merkten ze dat ze naakt waren. Daarom regen ze vijgenbladeren aan elkaar en maakten er lendenschorten van. Toen de mens en zijn vrouw God, de HEER, in de koelte van de avondwind door de tuin hoorden wandelen, verborgen zij zich voor hem tussen de bomen. Maar God, de HEER, riep de mens: 'Waar ben je?' Hij antwoordde: 'Ik hoorde u in de tuin en werd bang omdat ik naakt ben; daarom verborg ik me.' 'Wie heeft je verteld dat je naakt bent? Heb je soms gegeten van de boom waarvan ik je verboden had te eten?' ... God, de HEER, zei tegen de slang: 'Vervloekt ben jij dat je dit hebt

gedaan, het vee zal je voortaan mijden, wilde dieren wenden zich af; op je buik zul je kruipen en stof zul je eten, je hele leven lang. Vijandschap sticht ik tussen jou en de vrouw, tussen jouw nageslacht en het hare, zij verbrijzelen je kop, jij bijt hen in de hiel.' Tegen de vrouw zei hij: 'Je zwangerschap maak ik tot een zware last, zwoegen zul je als je baart. Je zult je man begeren, en hij zal over je heersen.' Tegen de mens zei hij: 'Je hebt geluisterd naar je vrouw, gegeten van de boom die ik je had verboden. Vervloekt is de akker om wat jij hebt gedaan, zwoegen zul je om ervan te eten, je hele leven lang. Dorens en distels zullen er groeien, toch moet je van zijn gewassen leven. Zweeten zul je voor je brood, totdat je terugkeert tot de aarde, waaruit je bent genomen: stof ben je, tot stof keer je terug.' ...

Daarom stuurde hij de mens weg uit de tuin van Eden om de aarde te gaan bewerken, waaruit hij was genomen.

Toelichting

Een lusthof was het, met prachtige bomen en klaterende stroompjes. God had voor Adam en Eva een paradijs gemaakt, lieflijker dan het mooiste tropische oord. Daar mochten ze genieten, van de omgeving, van de vruchten en bovenal van Gods gezelschap. Wat kan een mens nog meer wensen?

Nu we het daarover hebben, er is één ding dat nog te wensen overlaat. Eén boom, ergens in het midden van de hof, is verboden. Laten nou net die vruchten aantrekkelijk zijn, want dan komt Gods wijsheid beschikbaar...

Het mensenpaar besluit, ingefluisterd door een boze macht, God ongehoorzaam te zijn. De gevolgen zijn vreselijk. Adam en Eva krijgen de beloofde kennis: ze kenden het goede al en leerden nu ook wat kwaad is. Maar wat de slang er niet bij had vermeld, was dat ze daaraan diep zouden lijden.

De verhoudingen op aarde zijn veranderd. Het leven en geluk van de aanwezigheid van God zijn ingeruild voor de presentie van de slang, de boze, die met zijn listen anderen in het verderf wil meetrekken. Vanaf nu zullen mensen gebukt gaan onder pijn en zorg en zwoegend hun leven op aarde invullen. Dat begint al met de barensweeën en duurt voort tot op ieders sterfdag. Want ook de dood heeft zijn intrede gedaan. Uit stof was de mens door God geformeerd. Tot stof zal hij terugkeren...

Mensen vragen vaak: 'Waar bent u, God? Waarom is ons leven geen paradijs?' De eerste vraag van de bijbel is precies het omgekeerde. God vraagt Adam: 'Waar ben je, mens? Waarom ben je niet meer in het paradijs?' Adam en Eva hebben hun keus gemaakt. De deur naar het paradijs wordt met een klap dichtgesmeten.

Noten

Slang: Gods tegenstander, ook wel de 'duivel' of de 'satan' genoemd, vertoont zich hier als een slang. Waarschijnlijk was de duivel een hoge engel die al eerder tegen God in opstand was gekomen en sindsdien Gods tegenstander is.

Boom in het midden van de tuin: Dit was de zogenaamde 'boom van de kennis van goed en kwaad'. God had verboden van deze boom te eten. In de hof stond overigens nog een tweede bijzondere boom, de 'boom van het leven'. Deze boom gaf waarschijnlijk gezondheid en een lang leven. Van deze laatste boom mochten Adam en Eva (toen ze nog in het paradijs leefden) gewoon eten.

Kennis van goed en kwaad: In het paradijs was alleen ‘goed’ en geen ‘kwaad’. Na het eten van de verboden vrucht leerden Adam en Eva het onderscheid (en werd zogezegd hun ‘geweten’ gevormd). Uit de menselijke geschiedenis blijkt dat kennis van goed en kwaad iets anders is dan de wilskracht om ook steeds voor het goede te kiezen.

Op je buik zul je kruipen en stof zul je eten: In oosterse beeldspraak drukt dit vernedering uit. De duivel wordt door God veroordeeld.

Vijandschap tussen jouw nageslacht en het hare: Sinds de gebeurtenissen in de hof (ook wel de ‘zondeval’ genoemd) ervaren mensen spanning in hun leven: aan de ene kant de wens om het goede te doen, aan de andere kant de invloed van de boze om voor het kwade te gaan. Sommige mensen kiezen voor het ene, andere voor het andere – een scheidslijn die tot op vandaag doorwerkt.

Zij verbrijzelen je kop, jij bijt hen in de hiel: God kondigt aan dat de satan eens verpletterend wordt verslagen (de verbrijzelde kop), hoewel hij zich kranig zal weren (de hiel die gebeten wordt). Christenen geloven dat deze belofte door Jezus Christus vervuld is (zie hoofdstuk 14).

Begeren ... heersen: Waarschijnlijk betekent ‘begeren’ hier: ‘begeren om te heersen’. De zondeval heeft ook verwijdering tussen man en vrouw gebracht. Beiden willen nu over de andere sekse heersen.

Gespreksvragen

- (7) Wiens schuld is het verlies van het paradijs: Van Eva, die verleid werd om van de verboden vrucht te eten? Of van Adam, die voor zijn vrouw koos en ervan at? Of van de boze, die Eva hiertoe aanzette? Of van God, die de bewuste boom in de hof heeft neergezet?
- (8) Wat merk je van de vijandschap tussen goed en kwaad in de wereld? Hoe werkt dit in onze maatschappij door? Welke rol speelt de duivel volgens jou hierin?

5

De leeuw brult

Inleiding

Volgens het bijbelverhaal was de aarde ‘goed’ toen God die gemaakt had. Er ontstond echter een breuk tussen de mensen en God. Sindsdien is er ellende op de wereld. Maar wat is hierin de rol van God? Gaat alles buiten hem om? Of maakt hij hiervan in zijn regering gebruik?

Tijd & plaats

De volgende woorden zijn door de profeet Amos uitgesproken. Amos was een eenvoudige boer uit het noorden van Israël die rond het jaar 760 voor Christus met zijn boodschap naar voren trad. Hij stelde vooral de ‘ontkerkelijkheid’ in het noordelijke rijk (bestaande uit tien van de twaalf stammen) aan de kaak in combinatie met allerlei sociaal onrecht zoals hebzucht, onderdrukking van armen en losbandigheid.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Amos 3:1-8 en 4:7-13

Luister naar de woorden die de HEER tot jullie spreekt, Israëlieten, tot heel het volk dat hij weggeleid heeft uit Egypte: Uit alle volken op aarde heb ik alleen jullie uitgekozen, en daarom zal ik jullie voor al je wandaden

straffen. Gaan er ooit twee samen op weg zonder bij elkaar te zijn gekomen? Brult ooit een leeuw in het struikgewas als hij geen prooi heeft? Gromt ooit een leeuw in zijn hol zonder iets te hebben gevangen? Duikt ooit een vogel

in een klapnet neer als het aas ontbreekt? Slaat ooit een klapnet dicht zonder dat er iets te vangen is? Klinkt ooit in een stad de ramshoorn zonder dat haar inwoners bang worden? En geschiedt er ooit onheil in een stad zonder toedoen van de HEER? Zo doet God, de HEER, niets zonder dat hij zijn plan heeft onthuld aan zijn dienaren, de profeten. Een leeuw heeft gebruld – wie zou er niet vrezen? God, de HEER, heeft gesproken – wie zou er niet profeteren? ...

Ik was het die jullie de regens onthield, drie maanden voor de oogst. Op de ene stad liet ik het regenen, op de andere liet ik het niet regenen; op het ene veld regende het, en het veld waarop het niet regende verdorde. Twee, drie steden wankelden naar een andere stad om water te drinken, en hun dorst werd niet gelest: maar jullie zijn niet naar mij teruggekeerd – spreekt de HEER. Ik trof jullie met korenbrand en meeldauw; sprinkhanen vraten

je tuinen en wijngaarden kaal, en alle vijgen en olijven: maar jullie zijn niet naar mij teruggekeerd – spreekt de HEER. Ik stuurde de pest op jullie af, zoals ik die ooit op Egypte afstuurde; ik doodde je soldaten en je buitgemaakte paarden, zodat jullie de stank van je eigen legerkamp roken: maar jullie zijn niet naar mij teruggekeerd – spreekt de HEER. Ik vernietigde jullie, zoals ik Sodom en Gomorra vernietigd heb; jullie werden als een stuk zwartgeblakerd hout dat uit de vlammen is weggerukt: maar jullie zijn niet naar mij teruggekeerd – spreekt de HEER.

Daarom zal ik tegen je optreden, Israël. Maak je gereed voor de komst van je God, Israël, want ik ben het die tegen je zal optreden. De schepper van de bergen en de wind, hij die de mens zijn plan onthult, hij die de dageraad verduistert, hij die over de bergtoppen schrijdt – zijn naam is HEER, God van de hemelse machten.

Toelichting

Wat een rampen kunnen mensen treffen! Aardbevingen, droogte, overstromingen, plagen, ziekten en branden – ze worden alle door Amos genoemd. Israël heeft ernstig te lijden. Het economische en sociale leven moeten er behoorlijk door

zijn ontwricht. Hoewel, ontwricht was het al, want hebzucht en corruptie vierden hoogtij.

Wat is Gods rol in deze rampen van wereldformaat? Is hij onwetend, teruggetrokken als hij leeft in zijn onmetelijke hemel? Of staat hij aan de zijlijn, machteloos toe te zien hoe zijn schepping lijdt?

Amos' woorden zijn schokkend. God is niet onwetend. En evenmin is hij radeloos. God zit aan de knoppen. Hij bestuurt de wereld en heeft de stormen en rampen zelf op zijn volk afgestuurd. Omdat Israël hem de rug heeft toegekeerd.

God brult vanuit de hemel. En in Israël klinkt het luchtalarm. God treedt op. Zijn hand is in het wereldgebeuren zichtbaar. Amos schildert Gods macht. En zijn woede. Hoe moeten we dit rijmen met zijn liefde? Dit blijft een mysterie. Maar dát God betrokken is, dat staat voor Amos vast. Want, zegt hij, er geschiedt nooit onheil in een stad zonder zijn toedoen.

Amos' profetie roept vragen op, heel veel vragen. Over God. En over zijn plannen. Toch is de essentie duidelijk: God roept zijn volk ter verantwoording: Israël, maak je maar klaar voor de komst van je God...

Noten

Weggeleid uit Egypte: Verwijzing naar de uittocht van de Israëlieten uit Egypte onder leiding van Mozes. Daarbij trok Israël door de Schelfzee maar verdronken alle achtervolgende Egyptenaren.

Brult een leeuw ... gromt een leeuw: Tijdens de jacht brult een leeuw om zijn prooi van schrik te verstijven. Als de prooi naar het hol is gesleept, gromt een leeuw soms om anderen af te schrikken de buit af te pakken.

Ramshoorn: Waarschuwingroep van de wachters op de muren bij dreigend gevaar.

Regens ... korenbrand en meeldauw: Verschillende plagen die de oogst vernietigen. Korenbrand is gerelateerd aan het uitdrogen van de plantjes door de sirocco-wind die gloeiend heet woestijnzand meevoert.

Meeldauw is een plantenziekte, een schimmel. Overmatige regenval kan de oogst verder evengoed verwoesten als sprinkhanen die in korte tijd een akker volledig kunnen kaalvreten.

Sodom en Gomorra: Twee steden in de nabijheid van de Dode Zee die in de tijd van Abraham door God verwoest werden. Het bijbelverhaal noemt als reden de ‘goddeloosheid’ van haar inwoners.

De komst van je God: God spreekt alsof hij hoogstpersoonlijk Israël zal bezoeken.

God van de hemelse machten: Benaming voor God waarbij de nadruk ligt op zijn macht over alle ‘machten’. Hieronder worden niet alleen alle aardse legers maar ook hemelse (engelen)legers verstaan.

Gespreksvragen

- (9) Hoe kun je Gods liefde rijmen met het feit dat hij in zijn regering van de aarde blijkbaar ook kwaad gebruikt? Maakt het feit dat God vroeger verschillende plagen op Israël afstuurde, het voor jou moeilijker om in zijn liefde te geloven?
- (10) Zijn de rampen die vandaag gebeuren – bijvoorbeeld, aardbevingen of overstromingen – ook aan God te wijten? In hoeverre speelt de duivel daarin een rol?

6

Over waarheid en leugen

Inleiding

God speelt wel degelijk een rol bij het gebeuren van rampen. De profeet Micha, een verder onbekende man, geeft een kijkje achter de schermen van Gods regering. Toch is niet alles aan God te wijten. Want, zo herinneren we ons uit het paradijs, er zijn ook kwade machten in het spel. Maar wat is de wisselwerking?

Tijd & plaats

De twee boeken Koningen beschrijven de geschiedenis van de tien stammen (het koninkrijk Israël) en de twee stammen (het koninkrijk Juda). Hieronder het verslag van de dood van koning Achab, een bijzonder slechte koning van het noordelijke rijk Israël. De gebeurtenissen spelen zich rond 855 voor Christus af.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: 1 Koningen 22:1-28

Er verstreken ruim twee jaren waarin geen oorlog werd gevoerd tussen Aram en Israël. In het derde jaar bracht Josafat, de koning van Juda, een bezoek aan de koning van Israël. De koning van Israël zei tegen zijn raadsheren: 'U weet dat Ramot in Gilead ons toe-

behoort. Wat weerhoudt ons ervan die stad op de koning van Aram te heroveren?' Hij vroeg aan Josafat of deze met hem mee ten strijde wilde trekken tegen Ramot in Gilead, en Josafat antwoordde: 'U en ik zijn één; mijn leger is uw leger, mijn paarden zijn uw paarden.'

En hij voegde eraan toe: 'Vraag vandaag nog raad aan de HEER.' De koning van Israël ontbood vierhonderd profeten en vroeg hun: 'Zal ik tegen Ramot in Gilead ten strijde trekken, of kan ik er beter van afzien?' 'Trek op,' antwoordden ze. 'De Heer zal u de stad in handen geven.' Maar Josafat vroeg: 'Is hier niet nog een profeet van de HEER die wij kunnen raadplegen?' De koning van Israël antwoordde: 'Er is nog wel iemand die de HEER voor ons zou kunnen raadplegen. Maar ik heb een hekel aan hem. Hij heeft nog nooit iets goeds over mij geprofeeteerd, alleen maar onheil. Dat is Micha, de zoon van Jimla.' 'Zegt u dat toch niet!' zei Josafat. De koning van Israël liet een hofdienaar komen die hij opdroeg om snel Micha, de zoon van Jimla, te gaan halen. ...

De bode die Micha was gaan halen, zei tegen hem: 'Luister, alle profeten verzekeren de koning eensgezind dat de strijd goed zal aflopen. Mogen uw woorden even gunstig zijn als die van hen.' Maar Micha zei: 'Zo waar de HEER leeft, ik zeg alleen wat de HEER mij in de mond legt.' ... Toen zei Micha: 'Ik zag Israël verspreid over de berghellingen, als een

kudde schapen die geen herder heeft. De HEER zei: "Ze hebben geen aanvoerder, laat ieder in vrede naar huis terugkeren." De koning van Israël zei tegen Josafat: 'Heb ik het u niet gezegd: hij profeteert nooit iets goeds over mij, alleen maar onheil!' Micha zei: 'Luister naar wat de HEER te zeggen heeft. Ik zag de HEER op zijn troon zitten, en aan weerszijden van hem stonden alle hemelse machten opgesteld. De HEER vroeg: "Wie gaat Achab overhalen om tegen Ramot in Gilead ten strijde te trekken, zijn ondergang tegemoet?" De een zei dit en de ander dat, en ten slotte trad een van de geesten op de HEER toe en zei: "Ik zal hem overhalen." "Hoe wil je dat doen?" vroeg de HEER. "Ik zal naar hem toe gaan en leugens spreken door de mond van al zijn profeten," zei de geest. "Doe dat," zei de HEER. "Het zal je beslist lukken." Welnu, zo heeft de HEER in de mond van al deze profeten van u leugens gelegd. Hij heeft het juist slecht met u voor.' ...

De koning van Israël zei: 'Breng Micha naar Amon, de stadscommandant, en naar mijn zoon Joas. Zeg tegen hen dat ze hem in de gevangenis moeten opsluiten en

op water en brood moeten zetten totdat ik behouden ben teruggekeerd.' Hierop zei Micha: 'Als u behouden terugkeert, is het niet de HEER die door mijn mond gesproken heeft.'

Toelichting

Vierhonderd horoscopen, alle met een gunstige uitkomst? Waarom zou koning Achab nog twijfelen? Maar Josafat vertrouwt het nog niet. Dan maar Micha optrommelen, een ongeluksprofeet. Je kunt nooit weten.

Micha's voorzegging licht een tipje van de sluier op: In Gods bestuur van de wereld houdt hij blijkbaar raadsvergaderingen. Tijdens één zo'n bijeenkomst, zo vertelt hij, wordt besloten dat een boze engel de koning zal misleiden. En God laat het toe. De vierhonderd eensgezinde profeten blijken een spreekbuis van een kwade geest. Micha doorziet het, maar om deze boodschap had Achab niet gevraagd. Hij wil de waarheid eigenlijk helemaal niet horen. Daarom sluit hij Micha weer op in het gevang.

Koning Achab trekt met Juda ten strijde. Dit keer niet op zijn koninklijke wagen – daarop stond een vervanger – maar vermomd als gewone soldaat. Een enkele pijl, willekeurig afgeschoten door de vijand, treft hem door een kier in zijn harnas. De heftige strijd maakt een snelle medische behandeling onmogelijk en door bloedverlies sterft Achab kort daarna. De koning sneuvelt zoals Micha heeft voorgezegd. Zijn profetie is uitgekomen en daarmee is de leugengeest ontmaskerd.

Is God voor Achabs dood verantwoordelijk? Ja en nee. God bepaalde dat hij moest sterven. Maar de uitvoering vond duidelijk plaats door een handlanger van de boze. Het samenspel tussen God en kwade machten is niet eenvoudig te doorgronden. Maar uiteindelijk zit alleen God op de troon. Op aarde gebeurt slechts wat hij toelaat – hoewel ook kwade geesten daarbij een rol spelen.

Noten

Bezoek: Josafat, de koning van Juda, was blijkbaar een ‘vazal’ van Achab, de koning van Israëel. Zijn reis betrof niet zozeer een staatsbezoek als wel het in ontvangst nemen van instructies. Hier betreft het de opdracht om te helpen de stad Ramot op Aram (Syrië) te heroveren.

Raadplegen: Het raadplegen van een orakel aan het begin van een oorlog was in die tijd heel gebruikelijk.

Profeet van de Heer: In tegenstelling tot de vierhonderd andere profeten sprak Micha namens Israëls eigen God. De andere profeten waren blijkbaar aan tempels van (geïmporteerde) goden uit andere landen verbonden.

Micha: Deze Micha is de zoon van Jimla. Dit is dus een andere Micha dan de schrijver van het bijbelboek ‘Micha’, die zo’n honderd jaar later leefde.

De Heer op zijn troon: God wordt gezien als koning van de wereld. Vanaf zijn troon regeert hij de aarde.

Hemelse machten opgesteld: De beschrijving is die van een hemelse raadsvergadering, waarin God met zijn engelen ‘overlegt’ over het bestuur van de aarde.

Een van de geesten: Een van de engelen die in de troonvergadering aanwezig waren. Blijkbaar betrof dit een boze macht.

Gespreksvragen

- (11) Wat vind je van Micha’s verklaring dat God en boze geesten tegelijkertijd in dezelfde situatie werkzaam kunnen zijn? Wie is hierbij voor het kwaad verantwoordelijk?
- (12) In hoeverre geloof je dat inderdaad boze machten in de wereldgeschiedenis werkzaam zijn? En in je eigen omgeving?

7

Wedden dat...

Inleiding

Job is de bijbelse figuur die waarschijnlijk het meest met lijden wordt vereenzelvd. De uitdrukking ‘een jobslijden’ drukt dan ook de gevolgen uit van catastrofale gebeurtenissen. Daarom zullen we ook zijn geschiedenis onder de loep nemen. Hieronder allereerst de proloog.

Tijd & plaats

Waarschijnlijk leefde Job in de tijd van Abraham, zo’n tweeduizend jaar voor onze jaartelling. De locatie is het land Us, een moeilijk te identificeren locatie in het Midden-Oosten.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Job 1:1-22

In het land Us woonde een man die Job heette. Hij was rechtschapen en onberispelijk, hij had ontzag voor God en meed het kwaad. Job had zeven zonen en drie dochters. Hij bezat zevenduizend schapen en geiten, drieduizend kamelen, vijfhonderd span runderen, vijfhonderd ezellen en een groot aantal slaven en slavinnen. Hij was de aanzien-

lijkste man van het Oosten. ...

Op een dag kwamen de hemelbewoners hun opwachting maken bij de HEER, en ook Satan bevond zich onder hen. De HEER vroeg aan Satan: ‘Waar kom je vandaan?’ Hij antwoordde: ‘Ik heb rondgezworven en rondgedoeld op aarde.’ De HEER vroeg aan Satan: ‘Heb je ook op mijn dienaar Job gelet? Zoals hij is er

niemand op aarde: hij is recht-schapen en onberispelijk, hij heeft ontzag voor God en mijdt het kwaad.' Satan antwoordde de HEER: 'Zou Job werkelijk zonder reden zoveel ontzag voor God hebben? U beschermt hem immers, evenals zijn gezin en alles wat hem toebehoort. U hebt het werk dat hij doet gezegend, zodat zijn bezit zich steeds meer uitbreidt. Maar als u uw hand naar hem uitstrekt en aantast wat hem toebehoort, zal hij u ongetwijfeld in uw gezicht vervloeken.' Toen zei de HEER tegen Satan: 'Goed, met alles wat van hem is mag je doen wat je wilt, maar raak Job zelf niet aan.' Hierop vertrok Satan.

Toen Jobs zonen en dochters op een dag weer in het huis van hun oudste broer zaten te eten en te drinken, kwam er een boodschapper bij Job en zei: 'De runderen trokken de ploeg en de ezelingen liepen vlakbij in de wei te grazen, maar plotseling werden we overvallen door de Sabeeërs, die het vee roofden en de knechten met hun zwaarden doodden. Ik ben als enige ontkomen om u te zeggen wat er gebeurd is.' Nog voordat de boodschapper uitgesproken was, kwam er een

volgende met het bericht: 'Een verwoestende bliksem uit de hemel trof de schapen en geiten en de knechten, en het vuur verbrandde en verteerde allen. Ik ben als enige ontkomen om u te zeggen wat er gebeurd is.' En ook hij was nog niet uitgesproken, of er kwam een volgende met het bericht: 'De Chaldeeën overvielen ons van drie kanten en roofden de kamelen, en ze doodden de knechten met hun zwaarden. Ik ben als enige ontkomen om u te zeggen wat er gebeurd is.' Ook deze boodschapper was nog niet uitgesproken, of er kwam een volgende met het bericht: 'Uw zonen en uw dochters zaten in het huis van hun oudste broer te eten en wijn te drinken. Maar plotseling werd het huis getroffen door een hevige storm uit de woestijn, zodat de vier muren instortten, en uw kinderen onder het puin bedolven werden en de dood vonden. Ik ben als enige ontkomen om u te zeggen wat er gebeurd is.'

Toen stond Job op, hij scheurde zijn kleren, schoor zijn hoofd kaal en wierp zich neer in het stof. En hij zei: 'Naakt ben ik uit de schoot van mijn moeder gekomen en naakt zal ik in haar schoot terug-

keren. De HEER heeft gegeven, Ondanks alles zondigde Job niet
de HEER heeft genomen, de en maakte hij God geen enkel
naam van de HEER zij geprezen.’ verwijt.

Toelichting

Er wordt weer een raadsvergadering in de hemel gehouden. Ook aanwezig is satan, berucht om zijn activiteiten in het paradijs en inmiddels ontpopt als de grote aanklager van mensen. Er ontstaat een gesprek met God over Job. De boze betwist Jobs toewijding. Misschien een idee om hem toch eens het leven zuur te maken? Met als doel, voor de satan althans, om te bewijzen dat Job God alleen trouw blijft zolang die hem prettig behandelt.

Job is eerlijk en rijk. Heel erg rijk, want zijn bezit was ongehoord groot in het oude Oosten. Maar niet lang meer, want satan gaat grondig te werk. De helft van zijn vee wordt geroofd, de andere helft sneuvelt door natuurrampen. En door het instorten van een huis raakt Job ook nog in één klap zijn tien kinderen kwijt.

Ook hier rijst de vraag aan wie Job zijn lijden te danken heeft. Aan zichzelf? Dat kan bijna niet, want God zelf merkte op hoe eerlijk en oprecht Job was. Aan de satan dan? Hij is immers de bedenker van het leed dat Job overkomt. Jawel, de plagen die Job treffen zijn afkomstig van de boze – hoewel Job ze uit de hand van God aanneemt. De list van satan mislukt daarmee. Job zei God niet vaarwel: De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam van de Heer zij geprezen...

Maar het meest opmerkelijke is dat God zelf de satan op Job wees: Heb je ook op mijn dienaar Job gelet? Het kan niet anders dan dat God zijn tegenstander bewust ruimte gaf om Job te treffen – echter wel binnen zijn grenzen: alleen zijn gezin en bezit, (nog) niet zijn gezondheid. Speelt God met mensen? Of heeft hij een plan met Job?

Noten

Hemelbewoners: Engelen die in de hemelse raadsvergaderingen zitting hebben.

Satan: De tegenstander van God, de duivel. Dezelfde als die in het paradijs Eva verleidde. De satan lijkt in de hemelse raadsvergadering de rol van officier van justitie te vervullen, dus de aanklager van mensen.

Sabeeërs: Waarschijnlijk een volk afkomstig uit Noord-Arabië.

Chaldeeën: Nomadenvolk dat zich later in Babylonië vestigde. In veel latere tijden, in de zesde eeuw voor Christus, verkregen zij de wereldmacht, met als belangrijkste heerser Nebukadnezar II.

Gespreksvragen

- (13) Wat vind je van de weddenschap tussen God en satan? Dobbelt God om mensen? Of speelt God eigenlijk met satan en voert hij door hem heen zijn eigen plannen uit?
- (14) De satan had geen gelijk dat Job God diende zolang die hem voorspoed gaf. Maar gaat dit voor alle mensen op? Verwachten wij niet impliciet dat als God bestaat, hij ons rijkdom en gezondheid behoort te geven?

8

Vragen zonder antwoord

Inleiding

Jobs lijden had het hoogtepunt nog niet bereikt. In een tweede ronde krijgt de satan ook toestemming om Job zijn gezondheid af te nemen. Alleen – zijn vrouw had hem inmiddels vaarwel gezegd – en gepijnigd door de etterende zweren, ontwaakt Job langzaam uit zijn shock. Hij begint zich te realiseren wat hem is overkomen. Maar begrijpen doet hij het niet. Hij richt zijn jammerklachten tot God.

Tijd & plaats

Het volgende gedeelte geeft Jobs vertwijfeling weer, enige tijd nadat de catastrofes hem hebben getroffen.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Job 14:1-22

Een mens, geboren uit een vrouw – kort zijn zijn dagen, doordrenkt van onrust. Als een bloem ontluikt hij en verwelkt, hij vlucht als een schaduw en houdt geen stand. En op zo'n mens richt u uw blik; mij daagt u voor het gerecht? Kan een mens tot reinheid brengen wat onrein is? Nee, dat kan hij niet! Als de dagen van de

mens al vaststaan, als u het aantal maanden dat hij leeft bepaalt en de grens stelt die hij niet kan overschrijden, wend uw blik dan af en gun hem rust, zodat hij als een dagloner van zijn dag geniet. Voor een boom is er altijd hoop: als hij wordt omgehakt, loopt hij weer uit, er blijven nieuwe loten komen. Al wordt zijn wortel in

de aarde oud, al gaat zijn stronk dood in de grond, zodra hij water ruikt, bot hij weer uit en vormt twijgen, als een jonge scheut. Maar een mens sterft en hij ligt terneer. Hij blaast zijn laatste adem uit – waar is hij dan? Water van de zee verdampt, beddingen van rivieren worden dor en droog. Een mens gaat liggen en staat niet meer op. Zolang de hemel zal bestaan, ontwaakt hij niet, hij wordt niet uit zijn slaap gewekt. O, geef mij een schuilplaats in het dodenrijk en verberg me daar totdat uw woede is geluwd, stel een tijd vast en kijk dan weer naar mij om. Als een mens sterft – kan hij dan herleven? Dan zou ik heel mijn tijd uitdienen, totdat ik werd afgelost. U zou me

roepen en ik zou antwoorden, u zou terugverlangen naar het werk van uw handen. U zou al mijn stappen tellen, maar geen acht slaan op mijn zonden. U zou mijn wandaad in een buidel weggesloten hebben, mijn fouten hebben toegedekt.

Maar een berg stort in en wordt vernietigd, een rots wordt van zijn plaats gesleurd, water slijpt stenen tot stof, aarde wordt door regens weggespoeld. Zo doet u de hoop van de mens teniet. U overweldigt hem, hij gaat teloor; u vervormt zijn gezicht, u zendt hem weg. Zijn zonen krijgen aanzien – hij weet het niet, zijn zonen gaat het slecht – hij merkt het niet. Zijn lichaam kent slechts pijn en zijn ziel treurt over hem.'

Toelichting

De eerste schok is voorbij, de leegte is ingetreden. Job kijkt in het zwarte gat van zijn leven. Zoveel vragen, maar geen antwoorden. Wat begrijpt hij nog van God? Hij dacht hem te dienen. Maar nu God dit allemaal toelaat, slaat de vertwijfeling toe. En begint hij te wanhopen.

In zijn verdriet stelt Job vragen. Heel veel vragen. Sommige aan zijn vrienden. Maar de meeste aan God. God is toch eindverantwoordelijk voor wat op aarde gebeurt? Waarom treft hem dan zulk noodlot? Hij heeft alles verloren: zijn hele bezit, zijn gezin, zijn gezondheid. En eigenlijk ook zijn vertrouwen in God. Job roept God ter verantwoording. Waarom laat u dit allemaal toe? Waarom doet u dit?

In dit gedeelte zijn drie vragen opgetekend. De eerste richt zich op de beperkte mogelijkheden om zijn recht bij God te halen. In hoeverre kan een mens zich sowieso tegenover God standhouden? ‘Kan een mens tot reinheid brengen wat onrein is?’ Maak je als mens sowieso kans bij God? Kun je de kenmerkende kronkels in het godsbestuur wel aan de kaak stellen en zelf je zaak bij God bepleiten? Job vreest het ergste – hij kan het niet...

Beschouwd vanuit de eeuwigheid is een mens daarvoor te nietig. En een mensenleven te kort en te vluchtig. Maar dan rijst de tweede vraag: ‘Hij blaast zijn laatste adem uit – waar is hij dan?’ Wat is er na de dood? Wat is er na het lijden? Is er een werkelijkheid buiten wat we zien? Job is pessimistisch. Zijn verlangen is om te slapen, om te rusten, zolang de hemel zal bestaan.

Maar wat als de hemel ophoudt te bestaan? Het dodenrijk biedt een uitvlucht. Maar is dat ook het einde? Daar is Jobs derde vraag, niets anders dan de eeuwige vraag naar de zin van het leven: ‘Als een mens sterft – kan hij dan herleven?’ Is er hoop? Is er toekomst? Is er een werkelijkheid na het leven op aarde? Als dat er is, wil Job het leven wel voor lief nemen zoals het is. Maar Jobs hoop verdampt. Hij krijgt geen antwoord. God zwijgt...

Noten

Gerecht: Job ervaart het alsof God hem door het lijden heen ter verantwoording roept.

Reinheid ... onrein: Onreinheid heeft in dit vers (volgens veel uitleggers) de betekenis van ‘zonde’. De vraag ‘kan een mens tot reinheid brengen wat onrein is?’ betekent dan min of meer hoe je als mens ooit goed genoeg in Gods ogen kunt zijn. Immers, ieder mens heeft als afstammeling van het eerste mensenpaar met zonde en tekortkomingen te maken.

Als de dagen vaststaan ... grens: De gedachte is niet zozeer dat God van elk mens een bepaalde levensduur heeft vastgesteld, maar veeleer

dat een mensenleven relatief kort van duur is – zeker in verhouding tot Gods eeuwigheid.

Dagloner: Uitzendkracht voor één dag.

Dodenrijk: Verzamelplaats waar de doden zich bevinden. In het Joodse denken was dit een donkere plaats van stilte en doodsheid, waar de doden slechts konden afwachten of God ooit nog de grendels zou wegschuiven. Job verkiest de eenzaamheid van het dodenrijk boven zijn lijden.

Herleven: In de tijd van Job (net zoals in het gehele oude testament) was er nog geen visie op of geloof in een opstanding uit de dood. Het dodenrijk vormde de plaats waar de mens, ver van God, zijn tijd slapend zou slijten.

Buidel: Kostbaarheden werden vaak in zakken opgeborgen die dan met klei werden verzegeld.

Gespreksvragen

- (15) Job betwist Gods rechtvaardigheid in zijn bestuur van de wereld. Ben je het met Job eens? En wat als er ook een leven na dit leven is?
- (16) Job accepteerde de gebeurtenissen in eerste instantie, maar later begon hij God toch verwijten te maken. Hoe zou jij in zijn situatie hebben gereageerd? Zou Job trouwens iets geweten hebben van de weddenschap in de hemelse raadsvergadering?

9

Waar bent u, God?

Inleiding

Drie vrienden hebben Job bezocht en hem met hun raad bijgestaan. Het grootste deel van het bijbelboek Job beschrijft deze dialogen. Hun mening over Jobs lijden bleek echter veel te simpel: Job moest wel iets verkeerd hebben gedaan – anders zou God hem toch zo niet behandelen? Maar Job kon maar niet bedenken wat hij dan verkeerd had gedaan. Daarom begon hij aan Gods rechtvaardigheid te twijfelen. Dan komt een vierde vriend, Elihu, met een nieuw gezichtspunt.

Tijd & plaats

Dit gedeelte vormt een volgend bedrijf in het drama dat zich aan Job voltrekt.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Job 35:1-36:26

En Elihu vervolgde: ‘Denk je dat het juist is om te zeggen: “Ik sta in mijn recht tegenover God”? Je zegt: “Wat baat het u, God, wat heeft het voor nut als ik niet zondig?” Ik zal je daarop het antwoord geven, jou en ook je vrienden. Kijk eens naar de hemel en aanschouw de wolken

boven je. Als je zondigt, schaad je hem daarmee? Deert het hem als je veel misstappen begaat? Als je rechtvaardig bent, wat geef je hem dan? Een geschenk, dat hij uit jouw hand ontvangt? Je goddeloosheid raakt mensen als jezelf, je rechtvaardigheid helpt anderen.

De mensen, vertrapt als ze worden, klagen hun nood; ze schreeuwen om hulp tegen het geweld van de machtigen. Maar niet één van hen zegt: “Waar is God, mijn maker, hij die in de nacht mijn krachten herstelt, die aan ons meer kennis geeft dan aan de dieren op de aarde, ons meer wijsheid schenkt dan de vogels in de lucht?” Ze schreeuwen, maar hij antwoordt niet, omdat de hoogmoed van de kwaden schandelijk is.

Maar het is schijn dat God niet luistert, dat de Ontzagwekkende geen aandacht aan hen schenkt. Je zegt dat jij hem niet aanschouwt, maar hij heeft het vonnis voor zich – hij laat je wachten. En eerder zal zijn woede niet bekoelen, hij weet immers al te goed van je opstandigheid. Maar uit Jobs mond komt slechts lucht en leegte, een vloed van woorden zonder kennis.’

En Elihu vervolgte: ‘Heb een ogenblik geduld, dan laat ik je zien dat er nog veel meer over God te zeggen is. Mijn kennis komt uit vele bronnen en ik zal mijn schepper recht doen. Want in mijn woorden steekt geen bedrog; voor je staat een man die

weet waarover hij spreekt. Welnu, God is machtig, maar minacht niet, want hij is machtig door zijn oordeelskracht. Hij laat de goddelozen niet in leven, de vertrapten verschaft hij recht. Hij wendt zijn blik niet van de rechtvaardigen af, maar zet hen als koningen op een troon, voor altijd, en hij geeft hun aanzien. En als zij met ketenen geboeid zijn, door koorden van smart worden gekneveld, dan is dit om slechte daden te onthullen, misstappen, die uit trots zijn voortgekomen. Hij opent hun de oren voor zijn vermaning en zegt hun het kwaad de rug toe te keren. Als zij gehoorzamen en hem zullen dienen, leven zij tot in lengte van dagen in voorspoed, brengen zij hun jaren door in geluk. (...)

Hoe verheven is God in zijn macht! Is er een tweede die leert zoals hij? Wie kan hem zijn weg voorschrijven, wie zal zeggen: “U hebt kwaad gedaan”? Bedenk dat je zijn werk moet prijzen, dat immers door de mensen wordt bezongen, door iedereen bewonderd wordt, door iedereen van ver aanschouwd. Zie hoe groot God is, buiten elk begrip, het getal van zijn jaren is ontelbaar.

Toelichting

O, wat is het gemakkelijk om anderen de les te lezen! Jobs drie vrienden hadden dat ijverig gedaan, maar Job verzette zich heftig tegen hun verklaringen. Volgens de vrienden moest Job maar opbiechten wat hij uitgespookt had. Er moest immers een verklaring zijn voor Gods rechtvaardige ingrijpen in zijn leven. Job daarentegen begint steeds meer te twijfelen óf God wel zo rechtvaardig is. Waarom laat hij dit anders allemaal gebeuren?

Dan wordt het langzaam stil – het gesprek valt dood. De vrienden zijn uitgepraat. Soms helpt het als er dan iemand van buiten bij komt. Hier is dat Elihu. Hij heeft een frisse kijk op de situatie.

Elihu geeft Job een tik op de vingers. Wie denkt hij wel dat hij is om zomaar God ter verantwoording te roepen? Welke pretenties heeft Job wel niet als hij denkt dat het lijden dat hij doormaakt de hemel in beweging brengt? Jobs gebed, Jobs roepen naar God, is dat niet gewoon God de les lezen? Hem voorschrijven wat hij moet doen? Soms, zegt Elihu, blijft een gebed onbeantwoord omdat het een verkeerd gebed is. Bijvoorbeeld iets eisen van God in plaats van een zoeken naar God.

Toch, stelt Elihu, is het te gemakkelijk om maar aan te nemen dat God niet luistert. Dat hij afwezig is. De wereld zit nu eenmaal niet zwart-wit in elkaar. God beloont niet meteen iedereen die goed doet. Evenmin straft hij niet iedereen direct die verkeerd handelt. God heeft de tijd, lijkt Elihu te zeggen. En dan, verrassend, stelt Elihu dat God wel degelijk in het lijden aanwezig is. Hij gebruikt het om te onderwijzen, om op te voeden. In de schepping kan Job Gods fluisterstem horen. In zijn lijden roept God tot hem.

Elihu heeft geen antwoord op Jobs ‘waarom’. Maar als hij gelijk heeft, is de juiste vraag niet ‘waarom’ maar ‘waartoe’. Het lijden moet Job er niet toe brengen om in zijn arrogantie

God de weg voor te schrijven. Maar om in nederigheid, met gepast ontzag voor degene die ons begrip te boven gaat, naar zijn roepstem luisteren. Door de moeilijkheden en het verdriet heen.

Noten

Elihu: Elihu was afkomstig uit Buz, dat wellicht aan de kust van de Perzische Golf gesitueerd moet worden. Anderen veronderstellen dat Elihu familie is van Abraham.

De Ontzagwekkende: Aanduiding voor God die als almachtige ver boven mensen is verheven maar desalniettemin goede gaven wil schenken.

Opstandigheid: Job is verontwaardigd over het feit dat God niet op zijn aanklachten reageert. Elihu noemt dat opstandigheid. Volgens Elihu betekent het feit dat Job God niet ervaart, niet dat God niet met Job bezig is.

Lucht en leegte: IJdele praatjes, woorden zonder inhoud.

Vele bronnen: Elihu claimt dat zijn kennis uit betrouwbare bron komt. Onbekend is welke precies. In ieder geval wil hij het voor God opnemen.

Schepper: Aanduiding voor God. Elihu geloofde persoonlijk dat God ook hem had gemaakt.

Goddelozen ... rechtvaardigen: Hier wordt kortweg mee bedoeld: de 'goddelozen' zijn de slechte mensen, de 'rechtvaardigen' de goede mensen.

Gespreksvragen

- (17) Herken je iets van de opvatting van Jobs eerste drie vrienden (bij jezelf of anderen) dat lijden wel een gevolg moet zijn van dingen die je fout hebt gedaan? Zit hierin geen kern van waarheid?
- (18) Stel dat God inderdaad betrokken is bij wat ons overkomt. Geeft dat een diepere dimensie aan het lijden dat we doormaken? Hoe kunnen we te weten komen wat God ermee bedoelt?

10

Waar was je, mens?

Inleiding

Elihu is uitgesproken. Inmiddels pakken donkere wolken zich in de lucht samen. De eerste bliksemflitsen schieten langs de hemel. Dan barst het onweer los en spreekt God door de donder heen. Nu is het niet langer Job die God ondervraagt. Het is God die Job vragen gaat stellen...

Tijd & plaats

De grote ontknoping nadert. De vier vrienden zijn afgedropen en God neemt zelf het woord. Wat voor verklaring zal hij geven?

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Job 38:1-35 en 42:1-12

En de HEER antwoordde Job vanuit een storm. Hij zei: 'Wie is het die mijn besluit bedekt onder woorden vol onverstand? Sta op, Job, wapen je; ik zal je ondervragen, zeg mij wat je weet. Waar was jij toen ik de aarde grondvestte? Vertel het me, als je zoveel weet. ... En wie sloot de zee af met een deur, toen ze uit de schoot van de aarde brak? Ik

hulde haar in een gewaad van wolken en omwond haar met donkere nevels. Ik legde haar mijn grenzen op en sloot haar af met deur en grendelbalk, en zei: "Tot hiertoe en niet verder, dit is de grens die ik je trotse golven stel." Heb jij ooit de morgen ontboden, de dageraad zijn plaats gewezen, om de uiteinden van de aarde

te pakken en de goddelozen van haar af te schudden? ... Betrad jij ooit de plaats waar de zee opwelt, heb jij over haar diepste bodem gewandeld? Zijn de poorten van de dood aan jou getoond, de deuren van het diepste donker – heb je die gezien? Kun jij de aarde in haar volle uitgestrektheid bevatten? Vertel het, als je het allemaal weet!

Waar is de weg naar de oorsprong van het licht, en de plaats van het donker – is die jou bekend, zodat je het naar zijn gebied kunt voeren en het pad naar zijn huis kunt vinden? Jij weet dat vast, want jij werd toen geboren, zoveel jaren liggen achter je! Ken je de voorraadkamers van de sneeuw, heb je de voorraadkamers van de hagel gezien, die ik heb aangelegd voor tijden van nood, voor dagen van oorlog en strijd? Hoe kom je op de plaats van waar het licht verspreid wordt, van waar de oostenwind over de aarde uitwaait? Wie heeft de geulen gekliefd voor de stromen, de weg voor donder en bliksem gebaad, zodat de regen neervalt op de onbewoonde aarde, op de woestijn waar geen mensen leven, en wildernis en woestijn doordrenkt raken en er

overal jong gras opschiet? Heeft de regen een vader? Wie brengt de dauwdruppels voort? Uit welke schoot wordt het ijs geboren, wie baart de rijp van de hemel, wanneer de wateren stollen, hard als steen, wanneer het oppervlak van de zee bevroren raakt?

Kun jij de Plejaden aan banden leggen of de ketenen van Orion losmaken? Kun jij de dierenriem op tijd laten schijnen en de Grote Beer met haar jongen de weg wijzen? Ken jij de wetten van de hemel, kun jij jouw orde aan de aarde opleggen? Kan jouw stem de wolken bevelen om je met hun regenvloed te bedekken? Kun jij de bliksems uitsturen, zullen ze jou zeggen: “Wij staan klaar”? ... Nu antwoordde Job de HEER: ‘Ik weet dat niets buiten uw macht ligt en geen enkel plan voor u onuitvoerbaar is. Wie was ik dat ik, door mijn onverstand, uw besluit wilde toedekken? Werkelijk, ik sprak zonder enig begrip, over wonderen, te groot voor mij om te bevatten. “Luister,” zei ik, “dan zal ik spreken, ik zal u ondervragen, zeg mij wat u weet.” Eerder had ik slechts over u gehoord, maar nu heb ik u met eigen ogen aanschouwd. Daarom herroep ik mijn woorden en buig ik mij,

zoals ik hier zit in het stof en het
vuil.' ...
En de HEER bracht een keer in
het lot van Job en hij gaf hem het

dubbele van wat hij eerder bezat.
... De HEER zegende Job in zijn
latere leven nog meer dan in zijn
vroegere.

Toelichting

Eindelijk gaat God zelf spreken. Al die tijd bleef hij stil, ondanks Jobs roepen naar de hemel. Nu komt zijn antwoord – maar anders dan we zouden hebben verwacht. God geeft namelijk geen verklaring voor het lijden in de wereld. En toch is het op een bepaalde manier ook bevredigend.

God stelt vragen. Vragen die Jobs kleinheid benadrukken. En zijn eigen grootheid. Vragen die het lijden van Job doen opgaan in het onmetelijke bestuur van de almachtige heerser van het universum. Waar was je, Job, toen ik de aarde maakte? Waar was je toen het droge uit de zee tevoorschijn kwam? Waar was je trouwens vanochtend, Job, toen ik de zon opriep? Heb je dat zelf nog nooit gedaan, Job? Echt nog nooit?

Job had God ter verantwoording geroepen: Waar bent u, God? Maar God verwaardigt zich niet om Jobs vragen te beantwoorden. Hij laat alleen zien dat Hij God is. Dat hij de zee en de aarde, de wolken en de bliksem, de sterren en de wind, het leven en de dood in zijn hand heeft. En daarmee roept hij eigenlijk Job ter verantwoording: Waar was je, mens, toen ik de aarde ontwierp? En waarom spreek je zo tegen me?

Als Job dit beseft, valt hij op de grond. Hij heeft geen toelichting gekregen, geen verklaring voor zijn lijden ontvangen. Maar wel een antwoord. Het Grote Antwoord: de aanwezigheid van God zelf. Job wist veel over God. Hele betogen had hij over hem gehouden. Maar eigenlijk kende hij hem bar slecht. Nu is dat voorbij. Onmiddellijk herroept hij al zijn woorden...

En de satan dan? Waar is die gebleven? Hoe is de weddenschap afgelopen? Het is opmerkelijk dat de duivel na het be-

gin niet meer wordt genoemd. Zou het zo zijn dat God zelf met Job aan de slag wilde? Dat hij Job meer over zichzelf wilde leren en dat de satan alleen maar diende om het toneel hiervoor te creëren?

Noten

Grendelbalk: Balk die als een soort slot dwars over een deur kon worden aangebracht.

Plejaden ... Orion: Opmerkelijk is de precisie van Gods formulering. De sterren in het sterrenbeeld Orion bewegen zich uit elkaar – in de termen van Job: de ‘ketenen’ worden losgemaakt. De zeven zichtbare sterren van de Plejaden (en de circa tweehonderdvijftig minder zichtbare) bewegen daarentegen alle dezelfde kant op. Of zoals Job het uitdrukt: ze zijn aan ‘banden’ gelegd.

Grote Beer met haar jongen: Hier wordt het sterrenbeeld ‘Grote Beer’ (*ursa major*) bedoeld. Minder duidelijk is welke sterren als ‘haar jongen’ worden aangeduid. Sommigen zien hierin een verwijzing naar de planeten, waaraan ’s nachts de tijd kan worden afgelezen.

Gespreksvragen

- (19) Stel dat God wel een verklaring voor Jobs lijden zou hebben gegeven. Zou dat Job hebben bevredigd? Met welk antwoord zouden wij tevreden zijn als verklaring voor het verlies van bijvoorbeeld een familielid?
- (20) Als je nadenkt over de zin van het lijden, maakt het dan uit of je gelooft dat God de aarde bestuurt?

11

Het geheim van het heiligdom

Inleiding

We naderen de kern van het probleem. Voor ons lijkt God soms onrechtvaardig. Maar God is God en wij zijn mensen – dat is de les van Job. We kunnen God niet zomaar ter verantwoording roepen. Maar misschien kijkt God ook op een andere manier naar lijden. Dit is precies de vraag die Asaf bezighoudt.

Tijd & plaats

Asaf was een van de belangrijkste muzikleiders van koning David. Ook was hij lieddichter. Hij leefde in de tiende eeuw voor Christus. Twaalf van zijn liederen zijn met die van anderen in het bijbelboek ‘Psalmen’ terechtgekomen.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Psalm 73:1-28

Een psalm van Asaf. Ja, God is goed voor Israël, voor wie zuiver zijn van hart! Toch had ik bijna een misstap begaan, bijna waren mijn voeten uitgeleden, want ik keek met afgunst naar de dwazen, benijdde het geluk van wie kwaad doen. Tot hun dood blijven zij

voor ziekte gespaard, hun buik is goedgevuld, aardse kwellingen kennen zij niet, het lijden van anderen gaat aan hen voorbij. Daarom is hoogmoed hun halsieraad en bedekt geweld hen als een mantel, hun ogen puilen uit het vet, van eigenwaan zwelt

hun hart. Ze spotten, spreken kwaad en dreigen vanaf hun hoge zetels, ze zetten een mond op tot aan de hemel en hun tong roert zich overal op aarde. Daarom lopen de mensen achter hen aan, drinken hun woorden in als water en zeggen: 'Hoe zou God iets weten? Heeft de Allerhoogste een antwoord?' Zo zijn de goddelozen ten voeten uit, ze verrijken zich, onverstoort.

Ja, vergeefs hield ik mijn geweten zuiver en waste ik mijn handen in onschuld! Want ik werd gestraft, dag aan dag, en geslagen, elke morgen weer. Maar zou ik spreken als zij, ik pleegde verraad aan Gods kinderen! Dus bleef ik nadenken, ik wilde weten waarom – het was een vraag die mij kwelde, tot ik Gods heiligdom binnenging en mij hun einde voor ogen bracht. Ja, u zet hen op een glibberig pad en stort hen in een

diepe afgrond. In een oogwenk is het met hen gedaan, hun ondergang, hun einde is een verschrikking. Ze zijn als een nachtmerrie na het ontwaken, Heer, bij het opstaan verjaagt u ze als beelden uit een droom.

Zolang ik verbitterd was, gekwetst van binnen, dom en dwaas, was ik bij u als een redeloos dier. Maar nu weet ik mij altijd bij u, u houdt mij aan de hand en leidt mij volgens uw plan. Dan neemt u mij weg, met eer bekleed. Wie buiten u heb ik in de hemel? Naast u wens ik geen ander op aarde. Al bezwijkt mijn hart en vergaat mijn lichaam, de rots van mijn bestaan, al wat ik heb, is God, nu en altijd. Wie ver van u blijven, komen om, wie u ontrouw zijn, verdelgt u. Bij God te zijn is mijn enig verlangen, mijn toevlucht vind ik bij God, de HEER. Van al uw daden zal ik verhalen.

Toelichting

Het leven kan soms heel onrechtvaardig zijn. Sommige mensen leven er maar wat op los en hebben aan niets gebrek. Geld, status, gezondheid, macht, alles is binnen handbereik. Anderen houden zich nauwgezet aan de fatsoensnormen en willen zelfs met God rekening houden, maar het gaat hen dan minder voorspoedig. Zij lijden gebrek en kampen met ziekte. Is God zo onrechtvaardig? Of is dit het bewijs dat hij niet bestaat?

Asaf tobt erover. Hij raakt zelfs verbitterd. De verleiding is groot om zo'n God maar vaarwel te zeggen en met de anderen mee te doen. Om maar van het leven te genieten en te pakken wat je kunt krijgen. Toch doet hij het niet. Iets weerhoudt hem ervan. Maar het vergroot zijn lijden, want alles in hem komt tegen God in opstand.

Dan besluit Asaf naar Jeruzalem te gaan, naar de tempel. Hij gaat naar binnen en zoekt een rustig hoekje op. Daar gaat hij zitten, om na te denken. En om zich af te vragen hoe het eigenlijk voor God is. Hoe beziet God de wereld vanuit zijn heiligdom? Langzaam begint Asaf zich te realiseren dat het onrecht wat hij ervaart niet het hele verhaal is. Er is meer. Voor God is er een werkelijkheid buiten ons kleine leventje. God maakt keuzes vanuit het perspectief van de eeuwigheid. Zijn regering overstijgt ons bestaan.

Misschien zijn er vanuit ons menselijk gezichtspunt geen genoegzame antwoorden op de vragen naar de zin van het leven en het doel van lijden. Misschien zijn er alleen antwoorden als we, net als Asaf, in Gods tempel plaatsnemen. Als we onze menselijke ratio laten voor wat die is. En met Gods ogen gaan kijken.

Voor Asaf was het voldoende om zich toch aan God te durven toevertrouwen.

Noten

Zuiver van hart: Dit betekent niet dat Asaf nooit iets verkeerd gedaan zou hebben. Het gaat om zijn oprechtheid en zijn loyaliteit jegens God.

Hoogmoed ... eigenwaan: 'Hoogmoed' uit zich in een trotse opstelling naar anderen toe. 'Eigenwaan' is meer naar binnen gericht. De mensen die Asaf beschrijft hebben een hoge dunk van zichzelf.

Dwazen: Volgens de psalmdichter zijn dit kortzichtige mensen. Dus mensen die geen rekening met God houden, maar er voor zichzelf op los leven.

Goddellozen: Andere benaming voor de eerder genoemde 'dwazen'. Het

legt de nadruk op het feit dat deze mensen zich van God noch gebod wat aantrekken.

Zuiver geweten: Het geweten is de innerlijke ‘stem’ die aangeeft wanneer je iets doet wat niet goed is. Met een zuiver geweten wordt hier bedoeld dat Asaf zich inspande voor recht en gerechtigheid.

Waste mijn handen in onschuld: Dit wordt niet hypocriet bedoeld (zoals de uitdrukking vandaag wordt gebruikt), maar het houdt in dat Asaf niet had meegedaan met de onderdrukking en het nodeloze bloedvergieten.

Verraad aan Gods kinderen: ‘Gods kinderen’ zijn Asafs mede-Israëlieten. Asaf voelde het als verraad aan zijn volksgenoten als hij zich zou laten verleiden om met de anderen mee te doen.

Gods heiligdom: God woonde volgens de bijbel in de tempel in Jeruzalem. Het binnenste heiligdom was alleen voor priesters toegankelijk. Misschien is de uitdrukking ‘binnengaan in Gods heiligdom’ hier vooral symbolisch bedoeld. Het betekent dan: de situatie vanuit Gods perspectief bekijken.

Afgrond ... verschrikking: Waarschijnlijk beeldspraak voor de dood.

Gespreksvragen

- (21) Herken je iets van Asafs probleem dat mensen die proberen goed te leven, meer ellende lijken mee te maken dan mensen die er maar op los leven? Wat doet dat met je?
- (22) In welk opzicht wijkt Gods ‘beoordeling’ van het lijden af van onze (menselijke) evaluatie? Welke aspecten tellen wel voor hem en niet voor ons? En omgekeerd: wat speelt voor ons mee maar is voor hem minder belangrijk?

12

Van paradijs naar woestijn

Inleiding

Het fiasco van Adam en Eva heeft zich vele malen in de geschiedenis herhaald. Het lijkt wel of de duivel vrij spel heeft. Uit de ene na de andere gebeurtenis blijkt dat mensen zijn in-fluisteringen opvolgen, met problemen, onrecht en lijden tot gevolg. Is er geen uitzondering? Jawel, één...

Tijd & plaats

We verplaatsen ons naar de tijd van het nieuwe testament. Een bijzondere man is opgegroeid, ergens in Nazaret. Zo rond zijn dertigste trekt hij naar het zuiden en belandt in de woestijn. Zijn naam is Jezus. Jezus van Nazaret.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Lucas 4:1-13

Vervuld van de heilige Geest trok Jezus weg van de Jordaan, en geleid door de Geest zwierf hij veertig dagen rond in de woestijn, waar hij door de duivel op de proef werd gesteld. Al die tijd at hij niets, en toen de veertig dagen verstreken waren, had hij grote honger.

De duivel zei tegen hem: 'Als u

de Zoon van God bent, beveel die steen dan in een brood te veranderen.' Maar Jezus antwoordde: 'Er staat geschreven: "De mens leeft niet van brood alleen."' Toen bracht de duivel hem naar een hooggelegen plaats en liet hem in een en hetzelfde ogenblik alle koninkrijken van de wereld zien. De duivel zei tegen hem: 'Ik

geef u de macht over dat alles en ook de roem die ermee gepaard gaat, want ik kan daarover beschikken en ik geef het aan wie ik wil; als u in aanbidding voor mij neervalt, zal dat allemaal van u zijn.’ Maar Jezus antwoordde: ‘Er staat geschreven: “Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem.”’

De duivel bracht Jezus naar Jeruzalem en zette hem op het hoogste punt van de tempel, en hij zei tegen hem: ‘Als u de

Zoon van God bent, spring dan naar beneden. Want er staat geschreven: “Zijn engelen zal hij opdracht geven om over u te waken.” En ook: “Op hun handen zullen zij u dragen, zodat u uw voet niet zult stoten aan een steen.”’ Maar Jezus antwoordde: ‘Er is gezegd: “Stel de Heer, uw God, niet op de proef.”’ Toen de duivel Jezus aan al deze beproevingen had onderworpen, ging hij voor een tijd bij hem vandaan.

Toelichting

L’histoire se repète. De geschiedenis herhaalt zich. Weer een situatie waarin een mens, net zoals eens Adam en Eva, aan de verleidingen van Gods tegenstander wordt blootgesteld. Ditmaal is Jezus het slachtoffer.

Toch zijn de verschillen groot. Het eerste mensenpaar bevond zich in een paradijs vol frisse beekjes en klaterende stroompjes. Jezus bevindt zich in een dorre woestijn, in de verzengende hitte van de mediterrane zon. Adam en Eva hoefden hun hand maar uit te strekken en de sappige vruchten vielen er als het ware al in. Jezus heeft niets. Hij lijdt veertig dagen honger.

Niet alleen de omgeving verschilt, ook de uitkomst is anders. Waar satan Adam en Eva met gemak aan het twijfelen kon brengen, blijft Jezus vastberaden. Voor hem telt alleen het woord van God. Hij kiest liever om te lijden dan om welvaart, macht en verering uit de handen van de duivel aan te nemen.

Voor Jezus staan gezondheid en voorspoed blijkbaar niet op nummer één. God staat met stip bovenaan, en zijn eigen ongemak neemt hij voor lief. Jezus kiest voor lijden, omdat

dat de consequentie van zijn toewijding aan God is. Voor hem houdt het leven meer in dan bezit, status en gezondheid. Hij beseft dat het uiteindelijk niet om het tijdelijke draait, maar om het eeuwige, om dat wat blijft.

De duivel druipt af. Adam en Eva waren door hem ingepalmd. Maar op Jezus krijgt hij geen vat. Daardoor wordt Jezus zijn grootste bedreiging. Want door Jezus krijgt God de kans om een nieuw begin te maken. En om met de duivel af te rekenen. En ook met lijden en dood...

Noten

Vervuld van de heilige Geest ... geleid door de Geest: Jezus was kort ervoor gedoopt. Toen was de heilige Geest, volgens de bijbel een goddelijke persoon, als een duif om hem neergedaald.

Jordaan: Rivier in Israël, die uitmondt in de Dode Zee.

Woestijn: Waarschijnlijk de woestijn in het zuiden van Israël, de Negev.

Op de proef gesteld: De duivel probeert Jezus net als Adam en Eva ten val te brengen. Dat doet hij veertig dagen lang. De laatste drie beproevingen worden door Lucas vermeld.

Er staat geschreven: Bij elk van de drie beproevingen antwoordt Jezus met een citaat uit het oude testament (steeds uit het bijbelboek Deuteronomium). Het is treffend dat Jezus niet in discussie gaat (zoals Eva), maar alleen de bijbel citeert.

Hooggelegen plaats: Of dit een geografische plek betreft is onduidelijk. Bedoeld is in ieder geval dat alle grote wereldrijken aan Jezus' geestes-oog voorbijtrekken.

Ik kan daarover beschikken: Doordat Adam en Eva in het paradijs naar de satan hebben geluisterd heeft deze volgens de bijbel ook min of meer de macht over de aarde verworven. Daarom kan hij die Jezus aanbieden.

Het hoogste punt van de tempel: Dit is het tempelhuis, het eigenlijke heiligdom op het tempelcomplex. De beproeving lijkt daarin te bestaan dat als Jezus zwevend naar beneden zou komen – God zou hem ongetwijfeld opvangen, suggereert de satan – iedereen onmiddellijk in hem zou geloven.

Als u de zoon van God bent: De satan daagt Jezus uit om geen moeilijkheden in zijn leven te accepteren. De kern van alle drie de verzoe-kingen bestaat erin dat hij Jezus aanbiedt zijn doel te bereiken zonder ongemak en lijden. Voor Jezus telt echter niet zijn comfort en levensge-luk, maar of hij beantwoordt aan Gods roeping.

Gespreksvragen

- (23) De beproevingen om brood te maken, om de wereld-macht te verwerven en om zichzelf als wondergod be-kend te maken, appelleren aan de drie begeerten van hebzucht, macht en hoogmoed. In hoeverre waren dit ook de zonden van Adam en Eva? En in hoeverre ken-merken deze onze maatschappij?
- (24) In welke mate weigert of accepteert Jezus lijden? Wat zou Jezus' levensmotto zijn geweest? In hoeverre werpt dit een ander licht op lijden?

13

Het grootste waarom

Inleiding

Op geen ander moment komt de waarom-vraag sterker naar voren dan in het verhaal van Jezus' kruisdood. De bijbelschrijvers benadrukken dat Jezus door God gestuurd was, en wel met de opdracht om zijn leven te geven. Maar waarom gaf God zijn zoon? En waarom gaf Jezus zichzelf? Waarom werd die intieme band tussen vader en zoon op het kruis zo wreed verbroken? Waarom?

Tijd & plaats

Plaats: de heuvel Golgota in de buurt van Jeruzalem. Tijd: ergens rond het jaar 30 na Christus.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Matteüs 27:33-50

Zo kwamen ze bij de plek die Golgota genoemd wordt, wat 'schedelplaats' betekent. Ze gaven Jezus met gal vermengde wijn, maar toen hij die geproefd had, weigerde hij ervan te drinken. Nadat ze hem gekruisigd hadden, verdeelden ze zijn kleren onder elkaar door erom te dobbelen, en ze bleven daar zitten om hem te

bewaken. Boven zijn hoofd bevestigden ze de aanklacht, die luidde: 'Dit is Jezus, de koning van de Joden.' Daarna werden er naast hem twee misdadigers gekruisigd, de een rechts van hem, de ander links. De voorbijgangers keken hoofdschuddend toe en dreven de spot met hem: 'Jij was toch de man

die de tempel kon afbreken en in drie dagen weer opbouwen? Als je de Zoon van God bent, red jezelf dan maar en kom van dat kruis af!’ Ook de hogepriesters, de schriftgeleerden en de oudsten maakten zulke spottende opmerkingen: ‘Anderen heeft hij gered, maar zichzelf redden kan hij niet. Hij is toch koning van Israël, laat hij dan nu van het kruis afkomen, dan zullen we in hem geloven. Hij heeft zijn vertrouwen in God gesteld, laat die hem nu dan redden, als hij hem tenminste goedgezind is. Hij heeft immers gezegd: “Ik ben de Zoon van God.”’ Precies zo beschimpten hem de misdadigers die samen met hem gekruisigd waren.

Rond het middaguur viel er duisternis over het hele land, die drie uur aanhield. Aan het einde daarvan, in het negende uur, gaf Jezus een schreeuw en riep luid: ‘Eli, Eli, lema sabachtani?’ Dat wil zeggen: ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?’ Toen de omstanders dat hoorden, zeiden enkelen van hen: ‘Hij roept om Elia!’ Meteen kwam er uit hun midden iemand toegesneld die een spons pakte en in zure wijn doopte. Hij stak de spons op een stok en probeerde hem te laten drinken. De anderen zeiden: ‘Niet doen, laten we eens kijken of Elia hem komt redden.’ Nog eens schreeuwde Jezus het uit, toen gaf hij de geest.

Toelichting

Het is midden op de dag. Toch is het aardedonker. De zon is verduisterd en de mensen zijn muisstil. Ze huiveren voor het duistere natuurfenomeen. Twee gekruisigde misdadigers kermen zacht vanaf hun verheven positie. Ze snakken naar adem terwijl kramp zich van hun lichaam meester maakt. Hun einde zal spoedig komen.

Tussen hen in hangt nog een man. Hij lijdt zwijgend. Niet alleen vanwege de lichamelijke pijn. Er woedt in zijn binnenste een nog veel groter lijden. Zijn hart is verscheurd, want zijn hemelse Vader heeft hem verstoten. Altijd had hij zijn wil gedaan. Er bestond een intieme band tussen hem en de hemel. Maar die is nu doorgesneden. In de eenzaamheid, in de godverlatenheid lijdt hij. Onbegrijpelijk diep.

Het grootste ‘waarom?’ uit de menselijke geschiedenis weerklinkt: ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?’ Als mensen lijden, is er altijd wel iets waarom we het verdiend zouden kunnen hebben. Niemand is volmaakt. Behalve hij. Hij was wel volmaakt. Toch was hij ter dood veroordeeld. En bovenal onverdiend door God gestraft, door hem verlaten. Waarom?

Ons lijden vervaagt bij het lijden van Gods zoon. Waarom liet God dat toe? Was er geen andere mogelijkheid, geen andere weg om zijn plannen uit te voeren? Waarom zo? Waarom juist hij?

De spottende woorden van de voorbijgangers bevatten een kiem voor een antwoord: Zichzelf kon Jezus niet redden – omdat hij anderen moest redden. Hij koos het lijden om aan het lijden van de mensen een einde te maken. Om over de satan te triomferen. Om de macht van de zonde te verbreken. Hij wilde God gehoorzaam zijn omdat die dat van hem vroeg. Om zo de tirannie van de dood teniet te doen. En om het verloren paradijs te herstellen...

Noten

Met gal vermengde wijn: Bittere wijn die als verdovend middel aan een gekruisigde te drinken werd gegeven. Jezus weigert dit. Hij wil het lijden bij volle bewustzijn het hoofd bieden.

Kruisigen: De veroordeelde werd met zijn armen gespreid aan een dwarsbalk vastgemaakt, eerst met touwen aan de polsen, dan met spijkers door de handpalmen. Daarna werd de dwarsbalk op de paal bevestigd en werden met een spijker door de hielbotten zijn voeten vastgemaakt. Om te voorkomen dat de armen en benen onder het gewicht uitscheurden, werd een klein plankje onder de voeten bevestigd. Door de spierkramp die onvermijdelijk volgde, raakte het lichaam vermoeid, zodat uiteindelijk – soms pas na een dag – de verstikkingsdood zou volgen.

Aanklacht: Boven de gekruisigde plaatsten de Romeinen een bordje waarop het gepleegde misdrijf vermeld stond.

Het negende uur: De Romeinen verdeelden een dag in twaalf uur en begonnen bij zonsopgang met het tellen hiervan. Het negende uur komt dus bij ons overeen met ongeveer 3 uur 's middags.

De tempel afbreken: Jezus had eens gezegd dat hij de tempel zou afbreken en binnen drie dagen zou herbouwen. De Joden vatten dat op als een verwijzing naar de tempel in Jeruzalem, waarvan de bouw veertig jaar duurde. Jezus bedoelde er echter zijn lichaam mee: hij zou sterven en drie dagen later uit de dood opstaan.

Koning van Israël: Jezus had zich als de 'messias' voor het volk Israël gepresenteerd, de langverwachte koning die een tijd van vrede zou inluiden.

Duisternis: Verschillende bijbelschrijvers noemen de zonsverduistering die drie uur aanhield. Vanwege de lange duur ervan moet het een bovennatuurlijk fenomeen zijn geweest.

Eli, Eli, lema sabachtani: Deze Hebreeuwse woorden, met vertaling: 'mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?', zijn een citaat uit een psalm uit het oude testament.

Elia: Hoewel de omstanders Jezus' woorden wel degelijk moeten hebben begrepen, spotten zij ermee. 'Eli' lijkt op 'Elia', een bekende profeet uit het oude testament. De Joden verwachtten zijn terugkeer in de eindtijd.

Gespreksvragen

- (25) Bestaat er een antwoord op de waarom-vraag van Jezus? Wat zou die kunnen zijn? In hoeverre betekent dit dat er ook antwoorden bestaan op onze waarom-vragen?
- (26) Als voor God het eeuwige zo belangrijk is dat hij zijn zoon heeft willen afstaan, wat zegt dat over ons lijden? Biedt Jezus' lijden perspectief voor ons lijden?

14

Bang als de dood

Inleiding

Jezus' kruisdood wordt in elk van de vier evangeliën beschreven. De latere bijbelschrijvers leggen echter de grote betekenis hiervan uit. Als God een plan met mensen heeft en als Jezus daarin een sleutelrol speelt, waarom voerde die weg dan langs Golgota?

Tijd & plaats

De brief aan de Hebreëen is waarschijnlijk zo rond het jaar 60 na Christus geschreven. De schrijver is onbekend (sommigen denken aan de apostel Paulus). De geadresseerden zijn in ieder geval tot het christendom bekeerde Joden in het land Israël. Het doel is om uit te leggen hoe het oude testament en de daarin genoemde Joodse gebruiken eigenlijk naar Jezus vooruitwezen.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Hebreëen 2:5-18

Welnu, de komende wereld, waarover wij hier spreken, heeft hij niet onder het gezag van engelen gesteld. Veeleer geldt dit getuigenis, ooit door iemand afgelegd: 'Wat is de mens dat u aan hem denkt, het mensenkind dat

u naar hem omziet? U hebt hem voor korte tijd lager dan de engelen geplaatst; u hebt hem met eer en luister gekroond, alles hebt u aan hem onderworpen.' Doordat hij alles aan hem onderworpen heeft, rest er niets dat niet onder

zijn gezag is gesteld.

Dat alles aan hem onderworpen is, zien wij echter nu nog niet; wel zien we dat Jezus – die voor korte tijd lager dan de engelen geplaatst was opdat zijn dood door Gods genade iedereen ten goede zou komen – vanwege zijn lijden en dood nu met eer en luister gekroond is.

Want om vele kinderen in zijn luister te laten delen achtte God, voor wie en door wie alles bestaat, het passend de bereider van hun redding door het lijden naar de uiteindelijke volmaaktheid te voeren. Hij die heiligt en zij die geheiligt worden hebben een en dezelfde oorsprong, en daarom schaamt hij zich er niet voor hen zijn broeders en zusters te noemen wanneer hij zegt: 'Ik zal uw naam bekendmaken aan mijn broeders en zusters, u loven in de kring van mijn volk.' Zo zegt hij ook: 'Ik zal steeds op hem

vertrouwen,' en verder: 'Hier sta ik met de kinderen die God mij gegeven heeft.'

Omdat die kinderen mensen zijn van vlees en bloed, is de Zoon een mens geworden als zij om door zijn dood definitief af te rekenen met de heerser over de dood, de duivel, en zo allen te bevrijden die slaaf waren van hun levenslange angst voor de dood. Het moge duidelijk zijn: hij is niet begaan met het lot van engelen, hij is begaan met het lot van de nakomelingen van Abraham. Daarom moest hij in alles gelijk worden aan zijn broeders en zusters; alleen dan zou hij in aangelegenheden tussen God en zijn volk een barmhartige en betrouwbare hogepriester zijn, die verzoening bewerkt voor hun zonden. Juist omdat hij zelf op de proef werd gesteld en het lijden volbracht heeft, kan hij ieder die beproefd wordt bijstaan.

Toelichting

Ooit was Adam tot heerser over de aarde aangesteld. Hij faalde jammerlijk. Maar God laat het er niet bij zitten. Hij heeft een nieuwe heerser aangewezen – weer een mens, geen engel. En dat is Jezus.

Jezus? De Jezus die op het kruis is gestorven? Jawel, die Jezus. Wie van de omstanders op Golgota had dit verwacht? Vormde Jezus' lijden dan misschien een bewuste schakel in

Gods plan? Wederom juist. Jezus' dood was noodzakelijk, zegt de briefschrijver. Vanwege zijn lijden en dood is Jezus nu met eer en luister gekroond. Dat wil zeggen dat hij nu op een troon zit, ergens in de hemel. Boven het toneel van het aardse lijden blijkt er nog een andere werkelijkheid: die van de hemel. En die van de eeuwigheid.

Waarom moest Jezus dan lijden? Om mensen te redden, staat er. Kon dat niet anders? Waren daarvoor echt geselslagen en een kruis nodig? Er staat dat God dit 'passend' vond. Omdat mensenlevens zoveel door lijden gekenmerkt worden, wilde God zijn zoon vanuit dit lijden optrekken en een plaats bij hem in de hemel geven. Om ook andere mensen naar de hemel mee te kunnen nemen. De oude aanzegging uit het paradijs is uitgekomen: De boze meende de overwinning over Jezus te behalen – 'jij bijt hen in de hiel' – maar door Jezus' sterven en opstanding blijkt zijn kop vermorzeld...

Wat fantastisch! We kunnen zo onder de last van het leven gebukt gaan... Dat komt, zegt dit gedeelte, door de duivel. Hij houdt ons in zijn macht en daardoor leven we voortdurend in angst. Voor van alles en nog wat, maar nog het meest voor het onvermijdelijke naderen van de dood. Maar Jezus heeft ons hiervan bevrijd. Hij heeft door zijn dood met de heerser over de dood afgerekend. Want alleen iemand die zelf lijden heeft gekend, kan begrijpen hoeveel wij naar de verlossing daarvan verlangen...

Noten

De komende wereld: Het door de bijbel verwachte wereldrijk van grote vrede.

Getuigenis: De schrijver citeert een gedeelte uit een bekende psalm (uit het oude testament) en past deze op Jezus toe.

Lager dan de engelen: In het Joodse denken waren engelen hogere wezens dan mensen. Als God zijn zoon mens laat worden, is hij dus (tijdelijk) lager dan de engelen gemaakt.

Alles aan hem onderworpen: Jezus zou inmiddels tot koning van de

wereld zijn aangesteld. Maar zolang hij niet met koninklijke waardigheid verschijnt, is dat nog niet op aarde zichtbaar.

Eer en luister: De formulering herinnert aan de beschrijving van de hogepriester in het oude testament. Jezus wordt volgens de bijbel (straks) niet alleen koning, maar is ook (nu) priester. Beide elementen zijn in het bijbelgedeelte met elkaar verweven.

Kinderen: Bedoeld worden: de mensen.

Vlees en bloed: Deze aanduiding benadrukt dat mensen deel uitmaken van het (tijdelijke en vergankelijke) leven op aarde.

Heerser over de dood ... slaaf: De heerser over de dood is de duivel, omdat door hem de dood regeert over mensen. Omgekeerd, doordat elk mens de dood tegemoet ziet, is hij in feite daarvan een 'slaaf'.

Nakomelingen van Abraham: Dit zijn de Israëlieten, die afstammen van Abraham.

Hogepriester: Volgens de voorschriften van het oude testament waren er in Israël priesters en één hogepriester. Deze bemiddelden tussen God en de mensen, en wel door in de tempel in Jeruzalem dierenoffers te brengen. Jezus wordt ook als hogepriester gezien, maar dan als iemand die niet in een aardse tempel dient, maar tot God zelf toegang heeft.

Verzoening voor hun zonden: De offers die elk jaar op de Grote Verzoendag (*Jom Kippoer*) werden gebracht, 'verzoenden' Israël met God. Dat wil zeggen dat de verkeerde dingen die gedaan waren (hun 'zonden') werden vergeven en weggedaan. Jezus' sterven op het kruis wordt beschouwd als een verzoeningsoffer waardoor onze zonden definitief door God kunnen worden vergeven en weggedaan.

Gespreksvragen

- (27) Helpt het om te weten dat Jezus ook op aarde heeft geleefd en heeft geleden? Wat betekent het dat Jezus nu 'ieder die beproefd wordt kan bijstaan'?
- (28) Stel dat God inderdaad van plan is om mensen in de hemel te brengen. In hoeverre zou dit verklaren waarom God niet direct in onze levens ingrijpt?

15

Goudkoorts

Inleiding

Terug naar vandaag, naar het lijden in ons leven. Zijn wij slachtoffers van het noodlot of heeft God met ons leven een plan? Met Jezus' lijden had hij in ieder geval wél een bedoeling. Petrus beweert dat dit ook voor ons geldt. Maar voordat hij iets over het lijden zelf zegt, wijst hij eerst op het einddoel. Want God heeft een verrassing voor ons in petto.

Tijd & plaats

Petrus was een van Jezus' twaalf volgelingen. Waarschijnlijk rond het jaar 63 na Christus schreef hij een brief om de christenen te bemoedigen. Dat was nodig want de eerste christenvervolgingen vonden in het Romeinse Rijk plaats. Deze brief richtte hij aan enkele kerken in het oostelijke deel van het (huidige) Turkije.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: 1 Petrus 1:3-13

Geprezen zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus: in zijn grote barmhartigheid heeft hij ons opnieuw geboren doen worden door de opstanding van Jezus Christus uit de dood, waardoor wij leven in hoop.

Er wacht u, die door Gods kracht wordt beschermd omdat u gelooft, in de hemel een onvergankelijke, ongerepte erfenis die nooit verwelkt. U ziet de redding tegemoet, die aan het einde van de tijd zeker geopenbaard zal

worden. Verheug u hierover, ook al moet u nu tot uw verdriet nog een korte tijd allerlei beproevingen verduren. Zo kan de echtheid blijken van uw geloof – zoveel kostbaarder dan vergankelijk goud, dat toch ook in het vuur wordt getoetst – en zo verwerft u lof, eer en roem wanneer Jezus Christus zich zal openbaren. U hebt hem lief zonder hem ooit gezien te hebben; en zonder hem nu te zien gelooft u in hem en ervaart u een onuitsprekelijke, hemelse vreugde, omdat u het einddoel van uw geloof bereikt: uw redding.

Wat die redding inhoudt, trachten de profeten te achterhalen toen ze profeteerden over de genade die u ten deel zou vallen.

Zij probeerden vast te stellen op welke tijd en op welke omstandigheden Christus' Geest, die in hen werkzaam was, doelde toen deze hun zei dat Christus zou lijden en daarna in Gods luister zou delen. Er werd hun geopenbaard dat deze boodschap niet voor henzelf bestemd was maar voor u, en nu is deze boodschap u verkondigd door hen die u het evangelie hebben gebracht, gedreven door de heilige Geest die vanuit de hemel werd gezonden. Het zijn geheimen waarin zelfs engelen graag zouden doordringen.

Laat uw geest daarom voortdurend paraat zijn, wees waakzaam en vestig al uw hoop op de genade die u ontvangen zult wanneer Jezus Christus zich openbaart.

Toelichting

Petrus' lezers hadden het niet gemakkelijk. Ze werden vervolgd omdat ze christen waren. We kennen allemaal de verhalen over de wrede keizer Nero, die christenen als fakkels aanstak in zijn paleistuin. Hoort dit er echt bij?

Jawel. Want, zo geeft Petrus aan, ook Jezus heeft veel geleden en is vreselijk aan zijn eind gekomen. Maar, benadrukt hij verder, Jezus is drie dagen later uit de dood opgewekt. En die belofte geldt in principe ook voor ons. Ons bestaan eindigt evenmin met een graf. Het lijden is niet het ultieme lot van ons leven. Er gloort hoop. Lijden en dood vormen een poort naar een nieuw leven, een leven waarvan de vorming als het ware op aarde plaatsvindt...

Petrus noemt dit de eeuwige erfenis die God voor mensen heeft klaarliggen. Een erfenis komt beschikbaar door iemands dood. Wiens dood? Die van Jezus. Op grond van zijn dood wil God mensen zegenen. En door zijn opstanding kunnen wij, kleine sterfelijke mensen, straks op die hemelse erfenis aanspraak maken.

Maar wat betekent het leven dan? Kan God ons niet beter direct naar de hemel overplaatsen? Petrus noteert dat ons bestaan (helaas) door verdriet gekenmerkt wordt. Dat kan allerlei oorzaken hebben – daarover gaat hij het later in zijn brief nog hebben. Maar dat het niet altijd makkelijk is, staat vast. God laat dat echter bewust zo toe. Petrus spreekt over ‘beproevingen’, om de echtheid van ons geloof te laten blijken.

Het is moeilijk om zelf de balans van ons leven op te maken. Graag zouden wij onze omstandigheden veranderen, de lijnen anders trekken. Maar God niet. Hij plaatst ons bewust in een wereld van lijden. Met als doel om ons, net zoals eens Job, meer over zichzelf te leren. Om ons te louteren, net zoals goud in het vuur gebracht wordt om de verontreinigingen eruit te branden. En de hitte van het vuur maakt dat het goud er nog prachtiger, nog stralender uit tevoorschijn komt.

Noten

Opnieuw geboren: De bijbel geeft aan dat mensen die in Jezus gaan geloven, op een bepaalde manier ‘nieuw’ worden. Dit wordt wel de ‘wedergeboorte’ genoemd.

Leven in hoop: Een van de voordelen van christen-zijn is volgens de bijbel dat men de verwachting (‘hoop’) heeft dat er meer is na de dood.

Redding: De ‘redding’ in dit gedeelte betreft de verlossing uit het aardse leven, met al zijn problemen. Christenen geloven dat Jezus eens zal terugkomen om hen naar een andere, betere plaats te brengen.

Erfenis: De ‘erfenis’ duidt waarschijnlijk op het samen met Jezus mogen regeren over de aarde.

De echtheid van uw geloof: De bijbel maakt onderscheid in verschillende soorten geloof. Zo is er bijvoorbeeld het geloof dat God bestaat

en dat hij de wereld bestuurt. Geloven betekent dan ‘weten dat hij er is, ook al is hij onzichtbaar’. Ook kan geloof verwijzen naar een relatie met God. Geloven houdt dan ‘je vertrouwen op God stellen’ in. Dit laatste is hier bedoeld.

Wanneer Jezus zich zal openbaren: Volgens de bijbel is Jezus na zijn opstanding naar de hemel gegaan, waar hij – onzichtbaar voor ons – wacht totdat God hem naar de aarde terugstuurt. Dan zal hij onder meer koning over de wereld worden. Dit laatste wordt bedoeld met de ‘openbaring’ (‘bekendmaking’) van Jezus.

De profeten: Bedoeld zijn de profeten uit de tijd van het oude testament. Hoewel zij boodschappen van God doorkregen (waarvan een aantal in de bijbel zijn terechtgekomen), begrepen zij niet alles wat ze moesten doorgeven.

Evangelie: De boodschap van redding (van zonden) door geloof in Jezus.

Geheimen: Het is een groot geheim wat God straks aan degenen die in hem geloven zal geven. Allereerst is het een geheim voor de vroegere profeten (zij snaptten niet waarover ze spraken). Maar het is ook voor veel mensen vandaag nog een geheim (vooral voor hen die geen kennis van de bijbel nemen). Christenen mogen deze geheimen volgens Petrus nu al kennen.

Gespreksvragen

- (29) Is het niet makkelijk om te zeggen dat we nu het lijden maar moeten verdragen omdat straks toch alles beter wordt?
- (30) In welk opzicht loutert lijden ons? Kunnen moeilijkheden ons dichter bij God brengen?

16

Op de weegschaal van de hoop

Inleiding

Tot nu toe hebben we weinig onderscheid gemaakt in soorten lijden, net alsof alles over één kam geschoren kan worden. Dat is natuurlijk niet zo. Het lijden van een moeder die haar kind heeft verloren is een heel ander lijden dan de pijn die door een gebroken huwelijk wordt veroorzaakt. Of door ziekte. Of wat dan ook. Maar wat al deze soorten lijden met elkaar gemeen hebben, is dat ze op de een of andere manier voortkomen uit eenzelfde bron: de gebrokenheid van de aarde.

Tijd & plaats

Het gedeelte hieronder komt uit Paulus' brief aan de Romeinen. Deze brief vat de kern van het christelijke geloof samen. Een van de vragen die daarbij aan de orde moet komen is natuurlijk hoe dit zich allemaal verhoudt tot het lijden dat de aarde zo kenmerkt.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Romeinen 8:18-30

Ik ben ervan overtuigd dat het lijden van deze tijd in geen verhouding staat tot de luister die ons in de toekomst zal worden

geopenbaard. De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn. Want de schepping is ten

prooi aan zinloosheid, niet uit eigen wil, maar door hem die haar daaraan heeft onderworpen. Maar ze heeft hoop gekregen, omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.

Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt. En dat niet alleen, ook wijzelf, die als voorschot de Geest hebben ontvangen, ook wij zuchten in onszelf in afwachting van de openbaring dat we kinderen van God zijn, de verlossing van ons sterfelijk bestaan. In deze hoop zijn we gered. Als we echter nu al zouden zien waarop we hopen, zou het geen hoop meer zijn. Wie hoopt er nog op wat hij al kan zien? Maar als wij hopen op wat nog niet zichtbaar is, blijven we in afwachting daarvan volharden.

De Geest helpt ons in onze zwakheid; wij weten immers niet wat we in ons gebed tegen God moeten zeggen, maar de Geest zelf pleit voor ons met woordloze zuchten. God, die ons doorgrondt, weet wat de Geest wil zeggen. Hij weet dat de Geest volgens zijn wil pleit voor allen die hem toebehooren.

En wij weten dat voor wie God liefhebben, voor wie volgens zijn voornemen geroepen zijn, alles bijdraagt aan het goede. Wie hij al van tevoren heeft uitgekozen, heeft hij er ook van tevoren toe bestemd om het evenbeeld te worden van zijn Zoon, die de eerstgeborene moest zijn van talloze broeders en zusters. Wie hij hiertoe heeft bestemd, heeft hij ook geroepen; en wie hij heeft geroepen, heeft hij ook vrijgesproken; en wie hij heeft vrijgesproken, heeft hij nu al laten delen in zijn luister.

Toelichting

Lijden hoort bij de aarde. In de natuur zien we het en in ons leven ervaren we het. Hoe anders zou de wereld er zonder lijden uitzien? Straks, zegt Paulus, zullen we het verschil ervaren. Als we op onze eindbestemming zijn aangekomen en de balans opmaken, zullen we moeten concluderen dat de heerlijkheid van de toekomst veel stralender is dan de donkere bladzijden van het heden.

Zinloosheid en vergankelijkheid – het zijn twee kenmerken van de aarde. Zinloosheid drukt het gebrek aan doel uit. De eeuwige cyclus van leven en dood, die Prediker zo treffend heeft beschreven, duurt maar voort – zonder einde, zonder verbetering, zonder doel. Daarbij komt ook nog de vergankelijkheid, het aftakelen van wat is, het afsterven van wat leeft. We kunnen niet vasthouden wat we hebben opgebouwd. Het glipt ons allemaal door de vingers. Uit stof zijn we voortgekomen. Tot stof keren we terug.

Maar er is hoop, roept Paulus uit! De slavernij van de vergankelijkheid kan worden ingeruild voor de vrijheid van de hoop! Het lijden dat we meemaken is geen doodsstrijd, het zijn barensweeën: de wereld zucht en krimpt ineen – maar als de aankondiging van een nieuw begin. Er is hoop. God scheidt een nieuwe wereld, mét doel en zonder dood.

Hoop doet leven, zegt men. Maar soms is het leven zo moeilijk dat het doet wanhopen. God belooft daarom zijn hulp. Pas later wordt de nieuwe aarde geboren, maar nu al stelt God ons zijn kracht ter beschikking. En wel door zijn Geest, die ons helpt bidden, die ons helpt vertrouwen en die ons overtuigt van Gods eeuwige plan.

Want dát God een plan heeft, staat vast. Een eeuwig plan, dat uitgaat van zijn liefde. Hij heeft mensen uitgekozen om aan zijn Zoon gelijk te worden. Eens heeft Jezus het lijden geproefd, maar nu zit hij op een troon in de hemel. Wij ervaren eveneens lijden – het hoort bij ons leven op aarde. Maar straks zullen we, net als Jezus, ook op een troon mogen zitten. Vlak bij hem. Dan is er geen lijden en dood meer, maar alleen leven en geluk. Die heerlijke toekomst benadrukt Paulus, weegt absoluut op tegen het lijden van nu!

Noten

Openbaar wordt: Volgens de bijbelse toekomstverwachting komt Jezus eens terug vanuit de hemel. Dan zal niet alleen duidelijk worden wie hij echt is, maar ook wie bij hem horen.

Gods kinderen: Benaming voor mensen die in Jezus geloven. Door het geloof wordt God onze 'Vader' en worden wij zijn 'kinderen'.

Hem die haar daaraan heeft onderworpen: Verwijzing naar de gebeurtenissen in de hof van Eden. Door de keus van Adam en Eva kregen lijden en dood een vaste plaats in de schepping.

De slavernij van de vergankelijkheid: Vergankelijkheid tiranniseert de aarde. Alles vervalt vanzelf – we kunnen het door 'onderhoud' slechts uitstellen. Van een auto die verroest en een huis dat instort tot ons lichaam dat het uiteindelijk vanwege ouderdom begeeft.

De vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken zal worden: Volgens de bijbel maakt God degenen die in Jezus geloven 'vrij', dat wil zeggen: vergeeft hij hun zonden en verbreekt hij de zeggenschap en macht van de duivel over hun leven. Ook belooft hij hen straks 'luister' te geven, een verwijzing naar de plaats die hij in de heerlijkheid van de hemel heeft gereserveerd.

Barensweeën: In het oude testament werden barensweeën vaak als metafoor toegepast op moeilijke omstandigheden die uiteindelijk tot iets nieuws en moois leidden. Hier wordt het op de aarde toegepast: het huidige lijden is een voorteken van de geboorte van een nieuwe aarde.

Als voorschot de Geest: God belooft een nieuwe aarde te maken waar alles goed zal zijn. Als een soort garantie dat hij dit daadwerkelijk zal doen, heeft hij alvast de Heilige Geest gestuurd. Volgens de bijbel woont de Heilige Geest in mensen die in Jezus geloven.

Eerstgeborene van talloze broeders en zusters: Door het geloof in Jezus worden christenen als het ware in de familie van God opgenomen. Daarom zijn wij 'broers en zussen' van Jezus – hoewel hij de meest bijzondere blijft.

Gespreksvragen

- (31) Is al het lijden een gevolg van de zinloosheid en vergankelijkheid van de aarde? Of bestaat er nog ander lijden?
- (32) Hoe mooi moet de toekomst zijn om het lijden van vandaag te kunnen compenseren? Voldoet Gods plan met mensen hieraan, of niet?

17

Als iemand lijdt...

Inleiding

Ziekte. Het is een van de meest persoonlijke vormen van lijden. Wat kun je uitzien naar genezing, als kanker aan je lichaam knaagt. Of naar de dood, als de dokters geen medicijnen meer hebben en pijn bezit van je neemt. Als de hoop op herstel door voortdurende teleurstellingen is vervlogen. God moet toch machtiger zijn dan dat?

Tijd & plaats

Jakobus was één van Jezus' broers. Lange tijd was hij de leider van de gemeente in Jeruzalem. Ergens tussen 45 en 62 na Christus schreef hij aan Joodse christenen in Israël een brief over allerlei praktische onderwerpen. Zo ook over hoe met ziekte om te gaan.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Jakobus 5:7-20

Heb geduld, broeders en zusters, tot de Heer komt. Denk eens aan de boer, die geduldig blijft wachten op de kostbare opbrengst van zijn land, tot de regens van najaar en voorjaar zijn gevallen. Wees net zo geduldig en houd moed, want de Heer zal spoedig komen.

Klaag niet over elkaar, broeders en zusters, want daarmee roept u het oordeel over u af. Bedenk dat de rechter voor de deur staat. Neem een voorbeeld aan het geduldige lijden van de profeten die in de naam van de Heer spraken. Degenen die standhielden prijzen

we gelukkig! U hebt gehoord hoe standvastig Job was, en u weet welke uitkomst de Heer gaf; de Heer is immers liefdevol en barmhartig. Maar bovenal, broeders en zusters, zweer geen enkele eed, niet bij de hemel, niet bij de aarde, nergens bij. Laat uw ja ja zijn, en uw nee nee, anders zult u ervoor gestraft worden.

Als een van u het moeilijk heeft, laat hij bidden; is hij vrolijk, laat hij een loflied zingen. Laat iemand die ziek is de oudsten van de gemeente bij zich roepen; laten ze voor hem bidden en hem met olie zalven in de naam van de Heer. Het gelovige gebed zal de zieke redden, en de Heer zal hem laten opstaan. Wanneer hij

gezondigd heeft, zal het hem vergeven worden. Beken elkaar uw zonden en bid voor elkaar, dan zult u genezen. Want het gebed van een rechtvaardige is krachtig en mist zijn uitwerking niet. Elia was een mens als wij, en nadat hij vurig had gebeden dat het niet zou regenen, is er drieënehalf jaar lang geen regen gevallen op het land. Toen bad hij opnieuw, en de hemel gaf regen, en het land bracht zijn vrucht weer voort. Broeders en zusters, als een van u afdwaalt van de waarheid en een ander laat hem daarheen terugkeren, dan mag hij weten: wie een zondaar van het dwaalspoor terugbrengt, redt hem van de dood en wist tal van zonden uit.

Toelichting

Geduld, broers van me, geduld, roept Jakobus zijn volksgenoten toe. God heeft de tijd, heel veel tijd. Hij regeert vanuit de eeuwigheid. En hij bereidt mensen ook op die eeuwigheid voor. Wij willen graag instant-oplossingen, want wachten is niet meer van deze tijd. God hanteert daarentegen andere maatstaven en gaat voor het echte. Dat vraagt soms geduld van ons, heel veel geduld. Net zoals een boer zaait en vervolgens maanden moet wachten voordat hij de oogst kan binnenhalen.

Job, dat is zo'n voorbeeld, zegt Jakobus. Job klampte zich aan God vast, ook al reageerde die niet. Hij bleef bidden, hij bleef roepen, hij bleef smeken. Totdat God wél antwoord gaf. En uitkomst bood.

Wat moet je dan doen als je ziek bent? Jakobus wijst op de

open verbinding met de hemel. Als iemand het moeilijk heeft, mag hij gaan bidden. Is er iemand ziek, dan kan hij vertegenwoordigers van Gods kerk bij zich roepen. Zij kunnen samen met hem bidden. Soms geeft God dan een wonderlijke genezing. Daarvan zijn voorbeelden genoeg. Maar soms gebeurt er ook niets. Zoals bij Job. Job moest geduld hebben, heel veel geduld.

Als God zo machtig is dat hij de aarde door een enkel woord heeft gemaakt, zou hij dan niet in onze levens kunnen ingrijpen? Jawel, dat kan hij. Soms doet hij het ook. Gebed van aan hem toegewijde mensen kan de hemel in beweging zetten. Zoals bijvoorbeeld door Elia, die eerst de droogte en toen de regen van de hemel afdwong.

Toch is er iets wat voor God belangrijker is dan gezondheid. Uiteindelijk raakt ziekte alleen onze lichamen. God is echter veel meer in ons innerlijk geïnteresseerd, in ons hart. Dat wil hij in de eerste plaats genezen. Want erger dan de dood aan het einde van een ziekbed is de doodsheid van een leven zonder relatie met hem. Want die doodsheid eindigt niet met het sterven. Net zomin als het eeuwige leven wat God mensen wil geven bij het graf ophoudt.

Noten

Tot de Heer komt: Dit wordt misschien wel dubbel bedoeld. Dus niet alleen 'totdat Jezus naar de aarde terugkeert', maar ook 'totdat God vanuit de hemel in onze pijn komt en een oplossing wil geven'.

Regens van najaar en voorjaar: In een groot deel van Israël is het 's zomers kurkdroog. De belangrijkste regenperiodes voor de groei van gewassen vallen bij het zaaien in het najaar (oktober-november) en in het voorjaar (maart-april) om het gewas tot rijpheid te laten komen zodat het geoogst kan worden.

Het oordeel ... Rechter: Verwijzing naar het toekomstige oordeel van God over de wereld. Volgens de bijbel is Jezus trouwens de rechter.

Het geduldige lijden van de profeten: Veel profeten werden om hun boodschap bespot en tegengewerkt.

Zweer geen enkele eed: Misschien wordt hier bedoeld dat de verleiding groot kan zijn om in ons lijden God allerlei beloften en toezeggingen te doen – als hij maar geneest. Eigenlijk is dat een soort ‘omkopen’ van God.

Bidden ... gelovig gebed: Bidden is een aanduiding voor het spreken met God. De bijbel geeft aan dat voor beantwoording (verhoring) door God geloof nodig is, dat wil zeggen: vertrouwen dat hij het kan en ook wil doen.

De oudsten van de gemeente: Hiermee worden de leiders van plaatselijke kerken bedoeld.

Met olie zalven: Wonden werden in die tijd met (olijf)olie verzorgd om ze te ontsmetten. Daarnaast werden in het oude testament priesters en koningen met olie gezalfd als teken van hun toewijding aan God.

De zieke redden ... opstaan: Het woordgebruik is dubbelzinnig. Het kan zowel op lichamelijke genezing slaan als op geestelijk herstel (geving van zonden).

Elia: Profeet in het oude testament die Achab, de koning van Israël, aankondigde dat het lange tijd niet zou regenen. Na drie jaar droogte kwam Elia terug en liet hij het pas weer regenen.

Zondaar ... dwaalspoor: Hiermee wordt het gaan van ‘eigen wegen’ bedoeld, ongeveer zoals bij Adam en Eva die van God waren afgedwaald. Niet alleen ‘gered’ worden van ziekte is belangrijk, maar nog meer het ‘gered’ worden van de dood. Bedoeld is dan een ‘geestelijke’ dood, dat wil zeggen een leven zonder relatie met God.

Gespreksvragen

- (33) Wat vind je ervan dat de bijbel innerlijke genezing belangrijker vindt dan lichamelijke genezing?
- (34) Jakobus beschouwt gebed als een middel om God te bewegen genezing te brengen. Wat zouden Gods voorwaarden kunnen zijn om iemand te genezen? Waarom geneest God niet onvoorwaardelijk (en altijd)?

18

De eenzame duif

Inleiding

Wat als God niet ingrijpt? Als je door de zure appel moet heen bijten en het lijden onder ogen moet zien? Daarvan zijn voorbeelden te over, zowel in onze eigen omgeving als in de bijbel. Dan blijft er maar één ding over: God vertrouwen dat ons leven in zijn hand is. Net zoals David.

Tijd & plaats

David is op de vlucht voor koning Saul. God heeft Saul inmiddels verteld dat hij iemand anders in zijn plaats als koning over Israël zal aanstellen. Als Saul begint te vermoeden dat dit David is, probeert hij hem te grijpen. David vlucht naar Achis, de koning van de Filistijnse stad Gat. Maar als Achis op zijn beurt doorkrijgt wie David is, komt zijn leven opnieuw in gevaar. David neemt dan zijn toevlucht tot een list: hij begint zich als een krankzinnige te gedragen. Ergens in die tijd dicht David ook onderstaande psalm. Deze weerspiegelt zowel zijn angst als zijn vertrouwen op God.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Psalm 56:1-14

Voor de koorleider. Op de wijs	gegrepen.
van Een roerloze duif in de verte.	Wees mij genadig, God, want ze
Van David, een stil gebed, toen	bedreigen mij, de hele dag be-
de Filistijnen hem in Gat hadden	stoken en bestrijden ze mij. Mijn

tegenstanders bedreigen mij, heel de dag, en bestrijden mij vanuit hun hoge vesting. In mijn bangste uur vertrouw ik op u. Op God, wiens woord ik prijs, op God vertrouw ik, angst ken ik niet, wat kan een sterveling mij aandoen? Hun woorden krenken mij de hele dag, tegen mij zijn hun boze plannen gericht. Ze wachten hun kans af en bespieden mijn gangen, loerend op mijn leven. Gaan zij hun straf ontlopen? Toon uw toorn, God, en sla dat volk neer! Mijn omzwervingen hebt u opgetekend, vang mijn tranen op

in uw kruik. Staat het niet alles in uw boek? In het uur dat ik u aanroep wiken mijn vijanden, want dit weet ik: God staat mij ter zijde. Op God, wiens woord ik prijs, op de HEER, wiens woord ik prijs, op God vertrouw ik, angst ken ik niet, wat kan een mens mij aandoen?

Aan u, God, heb ik geloften gedaan, met dankoffers wil ik u betalen, u hebt mijn leven aan de dood ontrukkt, mijn voet voor struikelen behoed. Nu kan ik wandelen onder Gods hoede in het licht van het leven.

Toelichting

Het melodietje van de ‘roerloze duif in de verte’ kennen wij vandaag niet meer. Maar we kunnen ons er alles bij voorstellen. Een eenzame duif, met haar goed ontwikkelde richtingsgevoel, weet het als zij ver van huis is. Maar deze duif is vleuggellam. Ze kan niet terugkeren. Ze zit gevangen, in de verte, in de eenzaamheid. Zo moet David zich ook in Gat gevoeld hebben, ver weg van Israël, waar hij thuishoort.

David bevindt zich in vijandelijk gebied. De Filistijnen zijn met Israël in oorlog. Dan herkennen ze in David de grote legeraanvoerder van hun aartsvijand Israël. De man die tienduizenden van hun volksgenoten had verslagen... Ze drommen om David heen en beginnen hem te bedreigen. Wat kan David doen? Hij begint te bidden. Zachtjes – de mensen horen het niet – zoekt hij zijn toevlucht bij God.

God, kom me te hulp! Grijp in en help me overwinnen! Klinkt dat niet bekend? ‘God, help me!’ Hoe vaak hebben we dat zelf niet geroepen? Weet je, David realiseert zich dat hij

overal naartoe kan vluchten, maar dat hij zichzelf niet kan ontlopen. Zijn lijden achtervolgt hem waar hij ook heengaat. Maar dan beseft hij dat God ook met hem meegaat. Dat hij weet wat David doormaakt. En als het ware elke stap die hij zet, in zijn boeken noteert. En elke traan die hij laat, opvangt en in een fles bewaart. Omdat er eens een tijd komt dat hij wél gaat ingrijpen...

Wie trekt er straks eigenlijk aan het langste eind? Wij mensen, zwak en sterfelijk en hoogstens zo'n tachtig jaar van onze dood verwijderd? Of de eeuwige God, schepper van hemel en aarde? David vlucht naar God. Hij kan de omstandigheden niet veranderen. Maar hij kan wel kiezen om God daarin toe te laten. God, die aan onze zijde wil staan. God, die te vertrouwen is. God, die ooit met zijn woord de wereld tot stand heeft gebracht, en nu belooft ons bij te staan.

In plaats van verder in het duister weg te hollen, komt David tot rust. Hij leert opnieuw te wandelen. Te wandelen in het licht van God. Te leven in de blijdschap die God wil geven – ondanks de omstandigheden...

Noten

Voor de koorleider: Deze muzikale aanwijzing geeft ofwel aan dat deze psalm in tempeldiensten moest worden gereciteerd, ofwel dat de psalm bedoeld was voor een solo.

Filistijnen: De Filistijnen woonden in de Gaza-strook. Israël was bijna voortdurend met hen in oorlog. Niet zo heel lang ervoor had David in een man-tegen-man gevecht hun kampioen, de reus Goliat, verslagen. Nu wil David bij hen onderduiken – maar ze herkennen hem.

Hoge vesting: De metafoor is aan de oorlog ontleend. Vanuit een sterke vesting wordt David bestookt. Wat kun je daartegen ondernemen?

Sterveling: Aanduiding voor de mens in zijn zwakheid. Immers, alle mensen zullen eens sterven – in tegenstelling tot God die eeuwig is.

Krenken: Benadelen, kwetsen.

Toon uw toorn: Gebed dat God voor David optreedt en wraak zal ne-

men. Het geeft de heftigheid van Davids gevoelens en de diepte van zijn pijn aan.

Opgetekend ... boek: God houdt blijkbaar een nauwkeurig verslag bij van wat mensen meemaken.

Tranen ... kruik: Een aangrijpend beeld: God vangt onze tranen op en bewaart ze. Als het ware om niet te vergeten hoeveel wij lijden en om ons verdriet eens te kunnen compenseren.

Geloften: Blijkbaar had David God wel beloften gedaan voor als hij hem zou redden (David leefde duizend jaar voor Jakobus, zodat hij zijn advies nog niet kende). Hoewel David nog niet van zijn vijanden is verlost, begint hij God toch alvast te bedanken.

Dankoffers: Een dankoffer (meestal een offerdier) is iets wat een Israëliet aan God kon aanbieden om hem te eren. David bedoelt niet God om te kopen, maar hij uit hiermee zijn toewijding aan God.

Licht van het leven: Dit betekent min of meer: 'vol levensvreugde'. Ondanks dat Davids vijanden razen en tieren, geeft God hem vertrouwen. Daardoor keren zijn blijdschap en rust terug en begint de zon als het ware weer te stralen.

Gespreksvragen

- (35) God verandert niet altijd de omstandigheden, maar wil wel ons veranderen. Wat is het verschil? Kunnen wij God hierdoor op een andere manier leren kennen (ook wanneer hij niets zou doen of niet met macht zou ingrijpen)?
- (36) Hoe kun je God in je leven toelaten om de rust en blijdschap waarover David het heeft te leren kennen? Wat gebeurt er als hij uitgenodigd wordt om in ons leven (en lijden) te komen?

19

De machtige adelaar

Inleiding

Het is één ding om over lijden te filosoferen en verklaringen ervoor te zoeken. Maar het is iets anders om er doorheen te moeten. Vroeg of laat wordt iedereen ervaringsdeskundige. Ook daarover zegt de bijbel het een en ander. De bijbel biedt bemoediging en kracht. Daaraan hebben we allemaal behoefte.

Tijd & plaats

Het bijbelboek Jesaja bestaat globaal uit twee (volgens sommigen: uit drie) delen. Deel een kondigt vooral oordelen aan. Het tweede deel begint met een prachtig lied over Gods grootheid en trouw. En dat brengt troost.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Jesaja 40:1-31

Troost, troost mijn volk, zegt julie God. Spreek Jeruzalem moed in, maak haar bekend dat haar slavendienst voorbij is, dat haar schuld is voldaan, omdat zij een dubbele straf voor haar zonden uit de hand van de HEER heeft ontvangen. ... De mens is als gras, hij bloeit als een veldbloem. Het

gras verdort en de bloem verwelkt wanneer de adem van de HEER erover blaast. Ja, als gras is dit volk. Het gras verdort en de bloem verwelkt, maar het woord van onze God houdt altijd stand. Beklim een hoge berg, vreugdebode Sion, verhef je stem met kracht, vreugdebode Jeruzalem,

verhef je stem, vrees niet. Zeg tegen de steden van Juda: 'Ziehier jullie God!' Ziehier God, de HEER! Hij komt met kracht, zijn arm zal heersen. Zijn loon heeft hij bij zich, zijn beloning gaat voor hem uit. Als een herder weidt hij zijn kudde: zijn arm brengt de lammeren bijeen, hij koestert ze, en zorgzaam leidt hij de oaien.

Wie heeft de wateren met holle hand omvat, de hemel gemeten met een ellenmaat? Wie heeft het stof van de aarde met een maatlepel afgepasst? Wie heeft de bergen gewogen op een weegschaal, de heuvels met balans en gewichten? Wie heeft de geest van de HEER gemeten? Heeft iemand hem ooit raad gegeven? Wie raadpleegt hij, wie biedt hem inzicht? Wie leidt hem op de paden van het recht? Wie leidt hem naar de wijsheid? Wie toont hem de weg van het inzicht? In zijn ogen zijn de volken als een druppel in een emmer, als een stofje op een weegschaal; de eilanden weegt hij als zandkorrels. Zelfs de Libanon levert te weinig hout, te weinig wild voor een brandoffer. De volken betekenen niets in zijn ogen, voor hem

zijn ze minder dan niets. Met wie wil je God vergelijken, hoe is hij uit te beelden? ...

Met wie wil je mij vergelijken, zegt de Heilige, aan wie ben ik gelijk te stellen? Kijk omhoog: wie heeft dit alles geschapen? Hij laat het leger sterren voltallig uitspreken, hij roept ze bij hun naam, een voor een; door zijn kracht en onmetelijke grootheid ontbreekt er niet één.

Jakob, waarom zeg je – Israëel, waarom beweert je: 'Mijn weg blijft voor de HEER verborgen, mijn God heeft geen oog voor mijn recht'? Weet je het niet? Heb je het niet gehoord? Een eeuwige God is de HEER, schepper van de einden der aarde. Hij wordt niet moe, hij raakt niet uitgeput, zijn wijsheid is niet te doorgronden. Hij geeft de vermoeide kracht, de machteloze geeft hij macht in overvloed. Jonge strijders worden moe en raken uitgeput, zelfs sterke helden struikelen, maar wie hoopt op de HEER krijgt nieuwe kracht: hij slaat zijn vleugels uit als een adelaar, hij loopt, maar wordt niet moe, hij rent, maar raakt niet uitgeput.

Toelichting

Eindelijk woorden van troost, troost die God zelf aanreikt. Want God roept de mensen toe: ‘Troost hen!’ De maat is vol! Er is voldoende geleden. Voldoende pijn en verdriet. God maakt zich bekend. Hoe dan? De machtige God openbaart zich als een zorgzame herder. Als een herder die de lammetjes draagt en de schapen leidt. Want zo is God: hij laat ons niet in de steek. Hij zorgt voor ons – ook al zien we dat niet altijd.

Helaas, Gods zichtbare verschijning is nog toekomstmuziek. Straks komt hij echt, maar nu nog niet. Nóg niet. Want in zijn wijsheid wacht hij er nog mee. Wijsheid? Ja, wijsheid. We hebben immers te maken met de machtige God die alles heeft gemaakt. Heeft hij advies van ons nodig? Van kleine mensen, gevangen in de dampkring van een minuscule planeet ergens in een uithoek van het oneindige heelal? Nee, hij is groots, hij is uniek. Onvergelijkbaar met wie dan ook. Waarom dan aan zijn wijsheid twijfelen?

Israël mopperde regelmatig op God – net als wij: ‘Waarom luistert u niet? Waarom doet u niets? U bent ons vergeten...’ Bij monde van Jesaja antwoordt God: Heb je het niet gehoord? Ik ben een eeuwige God, schepper van de einden der aarde. Ik word niet moe, ik raak niet uitgeput, mijn wijsheid is niet te doorgronden. Ik geef de vermoeide kracht, de machteloze macht in overvloed.

Dat doet God vandaag. Meestal verandert hij onze omstandigheden niet direct. Hij neemt het lijden nog niet weg. Nóg niet. Maar toch laat hij ons niet in de steek. Als onze energiebron wil hij ons vullen met levenskracht. Zodat we als een adelaar opstijgen en hoog boven onze problemen uit zweven. Dan valt de moeheid van ons af. Dan verdwijnt de matheid. Dan vult hij ons met nieuwe energie, een innerlijke kracht om de nieuwe dag en de komende nacht het hoofd te bieden.

Noten

Dubbele straf: De bijbel wijt Israël's ballingschap in Babel aan hun ontrouw jegens God. Dit gedeelte profeteert over het moment dat die 'straf' erop zit en Israël weer naar zijn eigen land mag terugkeren.

Adem van de Heer: Verwijzing naar een föhn, een hete, droge woestijnwind die Israël meestal in mei treft. In minder dan 48 uur veranderen de velden van groen in bruin. Zoals de onzichtbare wind de bloemen verandert, zo is God onzichtbaar in de wereld aanwezig.

Vreugdebode: Boodschapper die goed nieuws kwam brengen.

Ellenmaat ... maatlepel: Duimstok en inhoudsmaat. De retorische vraag drukt de onmogelijkheid uit om met onze kleine meetinstrumenten de oneindigheid van de hemel, en dus Gods grootheid te bepalen.

Libanon: Het bosrijke Libanon was houtleverancier bij uitstek. De beroemde ceders van de Libanon vormden niet alleen het bouw materiaal voor Salomo's tempel in Jeruzalem, maar bijvoorbeeld ook voor de schepen van Egypte en Tyrus.

Het leger sterren: De sterren symboliseren in de bijbel soms ook (legers van) engelen.

Moe ... uitgeput: De goden van omliggende volken werden in de oudheid door allerlei menselijke zwakheden gekenmerkt, zoals moeheid en honger. Zij waren daarom redelijk onbetrouwbaar. Jesaja vermeldt dat zijn God niet afwezig is, maar altijd klaar staat om te helpen.

Jakob: Dichterlijke naam voor Israël. Jakob was de aartsvader van wie alle Israëlieten afstamden.

Gespreksvragen

- (37) God heeft geen behoefte aan adviseurs, lijkt Jesaja te zeggen. Wat voor adviezen geven mensen God wel eens als zij lijden doormaken?
- (38) God wordt niet moe en geeft de vermoeide kracht. God is machtig en geeft de machteloze macht. Wat wil dit zeggen? Waarin uiten die kracht en macht zich? Hoe komt die voor ons beschikbaar?

20

De tranen gedroogd

Inleiding

Er komt een moment dat God ingrijpt. Tot nu toe ziet hij alles aan en staat ons bij om het lijden te kunnen dragen. Maar daarmee is God uiteindelijk niet tevreden. Er komt een dag dat hij de aarde nieuw zal maken. Het paradijs keert terug. Maar dan zonder slang. En zonder verdriet.

Tijd & plaats

Het onderstaande gedeelte staat in Openbaring, het laatste boek in de bijbel. Het is geschreven door Jezus' volgeling Johannes, inmiddels een oude man. Openbaring bevat allerlei voorzeggingen over de toekomst van de wereld, waarvan sommige door hun symboliek moeilijk te begrijpen zijn. Maar het slot laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Openbaring 21:1-8 en 22:1-5

Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi

heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: 'Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wis-

sen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.’

Hij die op de troon zat zei: ‘Alles maak ik nieuw!’ – Ik hoorde zeggen: ‘Schrijf het op, want wat hier wordt gezegd is betrouwbaar en waar.’ – Toen zei hij tegen mij: ‘Het is voltrokken! Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde. Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft. Wie overwint komen al deze dingen toe. Ik zal zijn God zijn en hij zal mijn kind zijn. Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.’ ...

Hij liet me een rivier zien met water dat leven geeft. De rivier was helder als kristal en ontsprong aan de troon van God en van het lam. In het midden van het plein van de stad en aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten de volken genezing. Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust. De troon van God en van het lam zal daar in de stad staan. Zijn dienaren zullen hem vereren en hem met eigen ogen zien, en zijn naam staat op hun voorhoofd. Het zal er geen nacht meer zijn en het licht van een lamp of het licht van de zon hebben ze niet nodig, want God, de Heer, zal hun licht zijn. En zij zullen als koningen heersen tot in eeuwigheid.

Toelichting

God begint opnieuw. Hij vernieuwt alles. Hij maakt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Een hemel zonder kwade machten, zonder satan. En een aarde zonder lijden. De tegenwoordige aarde zal verdampen, met al zijn natuurgeweld, milieuvervuiling en andere rampen. En met zijn onrecht en verdriet.

Johannes schetst een nieuw paradijs, nog stralender dan de hof van Eden. Opnieuw zijn er kabbelende beekjes en sprankelende waterbronnen. Water van een zuiverheid zoals we het

hier niet kennen, direct afkomstig van de troon van God. En vruchtbomen, die ons niet alleen zullen voeden maar bovenal genezing brengen. Genezing van alle wonden uit het verleden, van de pijn van de herinnering en de droefheid die zich in ons hart heeft vastgezet.

Maar weet je wat het mooiste is? Het mooiste is dat God er zelf woont. God zal zijn thuis bij de mensen hebben – net zoals hij eens bij Adam wilde wonen. Heel dichtbij. Hij zal ons bij onze namen noemen. Dan zal hij zelf onze tranen drogen. Het kruikje waarover David had gezongen en waarin hij ons verdriet heeft bewaard, wordt geleegd. Dan is er eeuwige troost. En we zullen gelukkig zijn.

Voor wie is deze toekomst? Voor iedereen die hiernaar verlangt, zegt Johannes. Voor iedereen die dorst heeft naar wat eeuwig is. En met die wens bij God komt. Zich voor hem buigt en hem erkent. Want wij overwinnen het lijden niet door ertegen te vechten. Wij kunnen alleen overwinnen door ons te verbinden met de God die boven het lijden staat.

Is zo'n toekomst het wachten waard? Jazeker. Het is het waard. De God die aan het begin van onze aarde stond, staat ook aan het einde ervan. En aan het begin van de nieuwe aarde. De eerste was onvolmaakt – we merken het elke dag. Maar de nieuwe aarde wordt perfect. Het is er zo fantastisch dat God er zelf wil wonen. We kunnen er nu al naar uitzien...

Noten

Nieuwe hemel en nieuwe aarde: Zoals God volgens de bijbel ooit de aarde en hemel heeft gemaakt, zal hij ook een nieuwe aarde en hemel maken. De huidige aarde en hemel zullen eerst vergaan.

De zee: Waarschijnlijk symboliseert de zee hier behalve rusteloosheid vooral vijandigheid, aangezien deze vele mensenlevens heeft genomen.

De heilige stad, het nieuwe Jeruzalem: Zoals Jeruzalem de hoofdstad vormde van Israël, zo zal de nieuwe aarde ook een hoofdstad hebben, het nieuwe Jeruzalem.

Gods woonplaats: In de tijd van het oude testament woonde God in de tempel van Jeruzalem onder zijn volk. Straks zal God eveneens weer tastbaar bij mensen aanwezig zijn.

Hij die op de troon zat: Dit is God.

Alfa en omega: De eerste en laatste letters van het Griekse alfabet (vergelijkbaar met de A en de Z bij ons). Het symboliseert dat zoals God aan het begin van de wereld stond, hij ook het einde zal regisseren.

De bron met water dat leven geeft: Zoals het eerste paradijs een 'boom van het leven' had, zo zal er straks een 'rivier van het leven' zijn. Door hiervan te drinken wordt eeuwig leven mogelijk.

De vuurpoel met brandende zwavel: Beeld voor de hel, de plaats waar Gods vijanden volgens de bijbel terecht komen. Als een van de eersten zal de duivel hierin belanden.

Het plein van de stad: Dat wil zeggen van het nieuwe Jeruzalem.

Een levensboom: Het nieuwe Jeruzalem zal ook een levensboom hebben. Zijn vruchten werken genezend.

Vloek: Het eten van de kennisboom bracht een vloek over Adam en Eva. Zo'n vloek, of zelfs maar de mogelijkheid om die af te roepen, zal straks niet meer bestaan.

Gespreksvragen

- (39) Welke parallellen zijn er tussen het eerste paradijs en het tweede? En welke verschillen? In hoeverre motiveert zo'n profetie je om vol te houden?
- (40) Het kenmerk van de nieuwe aarde is dat God er is. In hoeverre is het mogelijk straks van Gods aanwezigheid te genieten als we het vandaag niet doen? Met andere woorden: moeten we God niet vandaag al uitnodigen om in ons leven te komen?

21

Donkere dalen en groene weiden

Inleiding

Helaas, nu leven we nog in afwachting van de nieuwe aarde. En dus kent ons leven nog een duistere zijde: de zwarte schaduw die lijden en dood erop werpen. Als die schaduw ons raakt, wordt de weg donker. Dan hebben we behoefte aan licht en aan troost, kortom: aan God. En dat kan, volgens de bijbel. God komt weliswaar pas later weer op aarde wonen, maar hij belooft nu al zijn persoonlijke aanwezigheid. Als onze herder.

Tijd & plaats

De onderstaande psalm – kortweg aangeduid als: ‘Psalm 23’ – is de meest bekende psalm. Het is slechts een kort lied, maar ontelbaar veel mensen zijn erdoor getroost. De dichter is David, een van de eerste koningen van Israël. De precieze tijd en aanleiding van het ontstaan zijn onbekend. Misschien heeft David het wel geschreven voordat hij koning werd, in de tijd dat hij nog op de schaapskudden van zijn vader paste. In ieder geval realiseerde David zich dat God voor hem zorgt zoals een herder zich voor zijn schapen inzet.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Psalm 23:1-6

Een psalm van David.

De HEER is mijn herder, het ontbreekt mij aan niets.

Hij laat mij rusten in groene weiden en voert mij naar vredig water, hij geeft mij nieuwe kracht en leidt mij langs veilige paden tot eer van zijn naam.

Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want u

bent bij mij, uw stok en uw staf, zij geven mij moed.

U nodigt mij aan tafel voor het oog van de vijand, u zalft mijn hoofd met olie, mijn beker vloeit over.

Geluk en genade volgen mij alle dagen van mijn leven, ik keer terug in het huis van de HEER tot in lengte van dagen.

Toelichting

Wie durft dat vandaag nou te zeggen: ‘Mij ontbreekt niets?’ Ons ontbreekt zoveel. Misschien nog niet eens materieel, maar vooral innerlijk. We bezitten alles, maar ons hart blijft rusteloos.

We zoeken naar betekenis, we hunkeren naar iets wat onze leegheid kan vullen. Nog meer kennis biedt dat niet – de bibliotheken zijn al vol. Evenmin ons werk, sport of genot. Veel mensen zijn innerlijk verwond door wat ze hebben meegeemaakt – of door het vooruitzicht van wat hun nog aan lijden te wachten staat. Toch zingt David dat ons niets hoeft te ontbreken. Mysterieus? Nee, reëel. Als we zijn eerste woorden maar tot ons laten doordringen: God wil onze herder zijn.

Wat doet een herder? Allereerst geeft hij voedsel. Hij leidt zijn kudde naar plaatsen met gras en water. Zonder dat gaan de schapen dood. Geeft God ons dat ook, iets waardoor we in leven kunnen blijven? Jazeker. Door de bijbel heen wijst hij op een andere werkelijkheid: die van hem. God tilt ons als het ware boven onze omstandigheden uit. En dat geeft kracht, innerlijke kracht om het leven aan te kunnen.

Ook leidt een herder. Soms is het nodig om een dal te door-

kruisen, op weg naar de volgende heuvel met groene weiden. Zo'n dal kan donker zijn, heel donker. Wie kent zulke dalen in zijn leven niet? Momenten dat ziekte en dood hun schaduw op ons werpen? Het leven kent nu eenmaal lijden. Dat valt niet altijd te ontlopen. Soms is het de enige weg. Maar David is niet bang. Hij wijst op de herder die bij ons is: Als God erbij is, voor wie hoeven we dan te vrezen?

Het beeld van de herder vervaagt een beetje, want schapen dineren niet aan een tafel. Maar het beeld is treffend: Voor het oog van de vijand – wie anders dan Gods aloude tegenstander, de duivel, die ook onze vijand is – dekt God een tafel. Hij nodigt ons uit aan te schuiven. We hoeven van hem niet te vechten. We zouden het toch niet kunnen winnen. Nee, God zelf beschermt ons. Wij mogen gewoon uitrusten en van zijn goedheid genieten. Schenk jezelf nog maar eens in...

Als God onze herder wil zijn, is er dan een andere conclusie mogelijk dan die van David? 'Geluk en genade volgen mij, alle dagen van mijn leven.' De bijbel belooft geen welvaart en voorspoed. Christenen kunnen niet rekenen op een betere behandeling dan anderen. Op een goede gezondheid of minder lijden in hun leven. Nee, God wil ons allereerst innerlijk tot rust brengen. Hij heeft genade voor ons – dat wil zeggen dat hij onze fouten en tekortkomingen vergeeft. En hij biedt geluk aan. Geluk te midden van onze omstandigheden, hoe die ook zijn. Want geluk heeft niet te maken met de afwezigheid van lijden. Geluk heeft te maken met de aanwezigheid van God.

Noten

Herder: Een herder biedt leiding, zorg en bescherming. In tegenstelling tot veel andere dieren zijn schapen voor het vinden van voedsel van de herder afhankelijk. In feite dankt een schaap zijn leven aan de aanwezigheid (en activiteit) van de herder.

Donker dal: Soms moesten herders hun kudde door ravijnen en wadi's leiden. Het pad kan daar heel steil en smal zijn, zonder al te veel licht

– een indrukwekkend beeld voor de donkerheid en onzekerheid die het leven soms brengt.

Uw stok en uw staf: Met de stok, een soort knuppel, hield de herder roofdieren van de kudde weg. Met zijn staf, een soort lange wandelstok, wees hij de weg en begeleidde hij de schapen in het volgen van die weg.

Tafel: Het beeld is dat van een rijkelijk gevulde tafel met lekkernijen tijdens een officieel banket.

Olie: Bij belangrijke gasten tijdens een meer formeel diner streek de gastheer als blijk van waardering een beetje olie op hun voorhoofd.

Beker: Behalve voedsel is er drank, en niet in kleine hoeveelheden. De van wijn overstromende beker vormt een beeld van de zegeningen die God mensen wil geven.

Het huis van de Heer: Met het ‘huis van de Heer’ wordt in de bijbel de tempel (in Jeruzalem) bedoeld. Het suggereert dat David Gods aanwezigheid zo dichtbij ervoer, dat hij zich als het ware in de tempel waande, in de directe nabijheid van God.

Gespreksvragen

- (41) David noemt God niet zomaar ‘herder’, maar ‘mijn herder’. Wat is het verschil? Wat betekent dit voor het persoonlijk toepassen van deze psalm? In hoeverre moeten we bewust kiezen om de herder te volgen?
- (42) Welke beloften bevat deze psalm met betrekking tot het doormaken van lijden? Welk verschil kan Gods aanwezigheid in zulke omstandigheden maken? Worden al onze vragen daarmee beantwoord?

22

Uit het dal, naar de top

Inleiding

We keren weer terug naar Habakuk. Dit boek begon met zijn 'waarom'. Nu komen we bij hem terug om te bezien hoe het hem verder is vergaan. En of hij nog een antwoord heeft gekregen.

Tijd & plaats

Jeruzalem wordt door de Babylonische soldaten belegerd. Habakuk heeft een wachttoren beklommen, een uitkijkpost om de omgeving te kunnen overzien. Maar ook een prima plek om omhoog te kijken.

Wat staat hierover in de bijbel?

Waar het staat: Habakuk 3:1-19

Gebed van de profeet Habakuk.
Als een klaaglied.

HEER, ik heb uw aankondiging gehoord. Voor wat u gaat doen, HEER, heb ik ontzag. Breng het in deze tijd tot stand, maak het in deze tijd bekend, maar toon uw mededogen als het tumult losbarst.

God komt uit Teman, de Heilige komt uit de bergen van Paran.

Zijn glorie straalt aan de hemel, de aarde is vol van zijn roem. Schittering is er als zonlicht, stralen komen uit zijn hand, waarin zijn kracht verborgen is. Voor hem uit gaat de pest, de koorts volgt hem op de voet. Hij staat en doet de aarde beven, hij kijkt en de volken springen op. De aloude bergen worden verbrijzeld, de eeuwige heuvels zinken ineen, hij

gaat rond zoals in vroeger tijden. Ik zie hoe de tenten van Kusan zuchten onder het onheil, hoe de tentdoeken van Midjan klapperen.

HEER, is uw woede tegen rivieren, is tegen de rivieren uw woede ontbrand, en uw toorn tegen de zee, dat u uitrijdt met uw paarden, met uw zegewagens? U haalt uw boog te voorschijn, op uw bevel zoeven de pijlen, met stromen van water splijt u de aarde. De bergen zien u en beven van angst, een stortvloed van water kolkte voorbij. De diepte verheft haar stem, ze strekt haar handen omhoog. Nu uw pijlen flitsen en lichten, nu uw lans schittert en bliksemt, trekken zon en maan zich terug. Grimmig schrijdt u voort over de aarde, volken vertrap u in toorn.

Om uw eigen volk te redden trekt u uit, u komt tot redding van uw gezalfde. Het dak van de wetteloze slaat u stuk, u legt de fundamenten bloot tot de laatste steen. Met zijn eigen pijlen doorboort

u de aanvoerder van de krijgers. Zij stormen aan om mij te breken, het doet ze plezier om in het geniep een arme stakker te verblinden. U rijdt over de zee met uw paarden, door het schuim van grote wateren.

Ik hoorde dit alles en ik beefde vanbinnen, ik vernam het en mijn lippen trilden. Mijn botten werden aangevreten, ik stond te trillen op mijn benen, wachtend op de dag van het onheil, de dag dat u optrekt tegen het volk dat ons aanviel. Al zal de vijgenboom niet bloeien, al zal de wijnstok niets voortbrengen, al zal de oogst van de olijfboom tegenvallen, al zal er geen koren op de akkers staan, al zal er geen schaap meer in de kooien zijn en geen rund meer binnen de omheining –toch zal ik juichen voor de HEER, jubelen voor de God die mij redt. God, de HEER, is mijn kracht, hij maakt mijn voeten snel als hinden, hij laat mij over mijn bergen gaan. Voor de koorleider. Bij snarenspel.

Toelichting

Habakuk heeft zijn vragen naar de hemel geslingerd. Hij is uitgesproken. Nu staat hij stil in het donker op zijn wachtoren. In de verte is als het ware het schijnsel al zichtbaar van de vuren waaraan soldaten zich warmen. De rode gloed

geeft de grens aan tot waar de vijandige legers Jeruzalem zijn genaderd. Hoog aan de nachtelijke hemel flonkeren de sterren, voor Habakuk het bewijs dat er een God moet zijn. Maar waarom grijpt die niet in?

Midden in de nacht, als iedereen slaapt, raakt Habakuk door de majesteit van de schepping overweldigd. En door de grootheid van God. Habakuk denkt terug aan hoe God in het verleden is opgetreden. Hoe hij eens, onder leiding van Mozes, het volk Israël uit de slavernij van Egypte heeft verlost. Toen verscheen God vol glorie en schittering. En toen hij verscheen, verschrompelden de bergen en de heuvels, verdampten alle vijanden.

De profeet raakt diep onder de indruk. Hij herinnert zich Gods macht. En zijn toewijding om Israël te verlossen. Vol ontzag staat hij trillend en bevend op zijn wachttoren. Als God zo groot en zo machtig is en toch niet ingrijpt, dan moet hem dat toch iets te zeggen hebben? Nu Jeruzalem wordt bedreigd, nu de wereld wankelt?

De oosterse nacht is stil. Rust heeft zich van Jeruzalem meester gemaakt. De stilte voor de storm? De mensen slapen, angstig afwachting wat de morgen zal brengen. Maar op een wachttoren klinkt een zachte, bevende stem. De oude profeet begint te zingen. Hij zingt over een vijgenboom die niet bloeit, over wijnranken die geen vrucht geven. Over mislukte oogsten en leeggeroofde stallen – het werk van de naderende vijand.

Maar dan zingt hij ook over God, de God die hem kracht geeft. Habakuk beseft dat lijden wel ons leven bedreigt. Onze welvaart, onze gezondheid en ons bezit – maar niet per se ons hart. God geeft hem rust. En Habakuks vertrouwen komt terug. Vertrouwen in de wijze, almachtige God die de wereld bestuurt. Habakuk voelt zich als een hert dat dartel springend voortholt – zijn voeten raken slechts heel licht de grond. De moeilijkheden zijn reëel. Maar God tilt Habakuk er bovenuit. En hij kan weer zingen.

Heeft Habakuk een antwoord op zijn vragen gekregen?

Nee, geen antwoord dat zijn verstand bevredigt. Geen verklaring waarom er lijden is of waarom God, in zijn situatie, zulke legers stuurt. Maar hij heeft wel een ander antwoord gevonden: het ‘snarenspeel’ van God. Muziek in zijn hart, omdat God hem boven lijden en pijn uittilt. Van het dal met zijn donkere schaduwen naar de bergtop – doordat hij zich realiseert dat hij er niet alleen voor staat. Want God is bij hem.

Noten

Teman ... Paran: Teman lag in het vroegere Edom, het gebied ten zuiden en oosten van de Dode Zee. Paran vormt een algemene aanduiding voor de Negev en Sinaï-woestijnen. Het noemen van beide plaatsen herinnert aan Gods vroegere verschijning in de Sinaï, toen hij te midden van donder en bliksem aan Israël zijn wetten gaf.

Vroeger tijden: De gebeurtenissen in Habakuks lied verwijzen naar eerder het oude testament beschreven overwinningen van Israël, die aan Gods ingrijpen werden toegeschreven.

Kusan ... Midjan: De Midjanieten woonden ten oosten van Israël. De identiteit van Kusan is verder onbekend. Waarschijnlijk was dit een nomadenvolk wat ook ergens in die streek leefde.

De diepte: Verwijzing naar de manier waarop de zee de legers van de farao verzwolg ten tijde van Israëls uittocht uit Egypte.

Uw gezalfde: Aanduiding voor de koning van Israël, die bij zijn inhuldiging met olie werd gezalfd.

Gespreksvragen

- (43) Zijn Habakuks vragen nu wel of niet beantwoord? In hoeverre is innerlijke rust een voldoende antwoord op de stormen van het leven?
- (44) Waar is God als het leven moeilijk is?